

KÄYTÄNNÖN OIKEUSOPAS VÄKIVALTA- RIKOKSEN UHRILLE

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJOURNEN

KÄYTÄNNÖN OIKEUSOPAS VÄKIVALTARIKOKSEN UHRILLE

Oppaan on toimittanut Jaana Koivukangas.

Rikosuhripäivystys 2018 (tarkistettu 2023)

Toimintaa tukee:

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

SISÄLTÖ

Lukijalle 5

Mikä on väkivaltarikos? 7

Jos joudut rikoksen uhriksi 8

Mistä apua? 9

Rikosasian käsittely poliisissa ja syyttäjällä 10

Rikosilmoitus 10

Esitutkinta 12

Syyteharkinta 17

Tulkkaus ja asiakirjojen kääntäminen 18

Rikosasian käsittely käräjäoikeudessa 19

Kirjallisen vaatimuksen toimittamispyyntö 19

Kutsu asian pääkäsittelyyn tuomioistuimessa 19

Rikosasian käsittelystä aiheutuvat kulut ja oikeudenkäyntiavustaja 21

Todistajan palkkio 24

Oikeudenkäynti 25

Kirjallinen menettely 25

Suullinen käsittely tuomioistuimessa 26

Päätöksestä valittaminen 31

Vahingonkorvausvaatimukset 32

Valtion varoista maksettavat korvaukset 33

Lähestymiskiello 37

Lähestymiskiellon hakeminen 37

Lähestymiskiellon sisältö 40

Lähestymiskiellon kesto 41

Lähestymiskieltoasia kärjääoikeudessa 41

Mitä lähestymiskiellon hakeminen maksaa 42

Lähestymiskiellon rikkominen 42

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 43

Väkivaltarikoksen psyykkisiä ja sosiaalisia seurauksia 45

Psykososiaalinen tuki 47

Rikosuhripäivystyksen palvelut 49

Hyödyllisiä linkkejä oikeudellisissa kysymyksissä 51

Sanastoa 52

LUKIJALLE

Rikoksen uhriksi voi joutua kuka tahansa ikään, sukupuoleen, kansallisuuteen tai sosiaaliseen asemaan katsomatta. Uhriksi joutuminen ei valikoi vahvoja tai heikkoja. Kokemus saattaa olla järkyttävä rikoksen uhrille ja aiheuttaa voimakkaita tunteita sekä ahdistavaa epätietoisuutta.

Rikoksen uhrin asema Suomessa on kansainvälisesti suhteellisen hyvä, silti uhrin ovat edelleen varsin tietämättömiä oikeuksistaan, eivätkä välttämättä osaa esittää tarpeellisia kysymyksiä saadakseen tietoa. Uhri ei aina edes tiedä, mitä hänen pitäisi tietää. Lakikirjojen vaikeaselkoinen pykäläviidakko avautuu harvoin asiaan perehtymättömälle. Väärinkäsitykset ja tietämättömyys voivat johtaa merkittäviin oikeudenmenetyksiin. Kriisissä olevan uhrin kyky omaksua annettavaa tietoa ei ole parhaimmillaan, kuitenkin hänen on kyettävä huolehtimaan käytännön järjestelyistä ajallaan ja löydettävä vastauksia rikosprosessiin liittyviin kysymyksiin.

Selviytymistä edesauttaa rikosprosessiin liittyvän oikean tiedon saaminen ymmärrettävässä muodossa.

Rikoksen uhri tarvitsee helposti ymmärrettävää tietoa sekä suullisesti että kirjallisesti. Rikosuhripäivystyksen tehtävä on tukea rikoksen uhria selviytymisen polulla. Yksi iso osa selviytymistä on rikosprosessiin liittyvän oikean tiedon saaminen ymmärrettävästi ja kansantajuisesti. Tällä oppaalla pyritään vastaamaan osaltaan tähän haasteeseen.

Opas avaa rikosprosessin kokonaisuutta ja nostaa esiin uhrin oikeusturvan kannalta tärkeitä asioita. Oppaan tieto pohjautuu uhrin asemaa sääteleviin ja sivuaviin lakeihin sekä Rikosuhripäivystyksen toiminnassa saatuun kokemukseen viranomaisten yleisimmistä käytännöistä. Tietoa kerätessä on haastateltu eri ammattiryhmien edustajia sekä hyödynnetty viranomaisten oppaita ja ohjeita. Oppaan sisältö on tarkistettu rikosprosessin eri asiantuntijoiden toimesta.

Tämä opas ei korvaa ammattilaisilta saatavaa yksityiskohtaista lainopillista neuvontaa, mutta tukee hyvin suullisesti annettun tiedon omaksumista.

Oppaassa ei esitetä kattavasti kaikkia rikosasioihin liittyviä menettelyjä, eikä se sisällä väkivaltarikoksen uhrin asemaa säätelevää lainsäädäntöä kuin olennaisimmilta osiltaan. Sen tarkoitus on tukea henkilökohtaisesti ja suullisesti annettua tietoa, mutta se ei korvaa ammattilaisilta saatavaa yksityiskohtaista lainopillista neuvontaa.

Opas kertoo rikosilmoituksen tekemisestä, poliisin suorittamasta esitutkinnasta, syyttäjän syyteharkinnasta, rikos- ja riita-asioiden sovittelusta, käräjäoikeuden toimenpiteistä, varsinaisesta tuomioistuinkäsittelystä ja muutoksenhausta. Tämän lisäksi oppaassa valotetaan uhrin oikeutta vahingonkorvauksiin ja mahdollisuutta lainopilliseen apuun rikosasiassa. Väkivallan uhri voi joutua myös häirinnän tai uhkailujen kohteeksi. Sen vuoksi avataan myös lähestymiskieltoa ja sen hakemista. Oppaan lopussa kerrotaan tyypillisistä väkivaltarikoksen uhrin seurauksista ja mitä auttajan tulisi ottaa huomioon. Lisäksi esitellään Rikosuhripäivystyksen palveluita pääpiirteittäin, keskeisimpiä verkko-osoitteita oikeudellisen lisätiedon saamiseksi ja rikosprosessiin liittyvää sanastoa.

Opas on suunnattu väkivaltarikosten uhreille, mutta sen toivotaan löytävän tiensä myös uhreja kohtaavien ammattiauttajien ja uhrien läheisten käsiin. Opas löytyy Rikosuhripäivystyksen verkkosivuilta ja on vapaasti käytettävissä mahdollisimman laajaan käyttöön. Ymmärtämällä rikoksen uhrin moninaista polkua ja antamalla siitä tietoa asianosaisille voidaan merkittävästi auttaa uhria hänen selviytymisessään.

Helsingissä 17.12.2018

Jaana Koivukangas
kehitysjohtaja
Rikosuhripäivystys

Mikä on väkivaltarikos?

Rikos on teko tai laiminlyönti, joka on laissa määrätty rangaistavaksi. Rangaistavuuden edellytys on, että tekijä on syylistynyt rikokseen tahallaan tai tuottamuksellisesti ja hän on ollut rikosentekohetkellä syyntakeinen. Tavallisimpia väkivaltarikoksia henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista ovat esimerkiksi vammantuottamus, pahoinpitely, kuolemantuottamus, surma, tappo ja murha. Seksuaalirikoksista tavallisimpia ovat vuoden 2023 lakimuutoksen jälkeen esimerkiksi seksuaalinen ahdistelu, seksuaalinen kajoaminen, raiskaus, lapsen-raiskaus tai seksuaalinen kajoaminen lapseen.

Useimmissa rikoksissa on eri asteita, jotka määritellään rikoksen vakavuuden perusteella – lievästä törkeään. Myös kotona ja muissa yksityisissä tiloissa tapahtuneet väkivallanteot ja niiden yritykset ovat rangaistavia.

Toisinaan väkivaltarikoksiin liittyy muitakin rangaistavia tekoja, esimerkiksi henkistä väkivaltaa, ahdistelua, uhkaamista, toisen vapauden riistämistä tai vahingontekoon, kotirauhaan ja kunnianloukkaukseen liittyviä rikoksia. Jos omaisuuden luvatta ottamiseen liittyy väkivaltaa tai sillä uhkaamista, rikoslaki määrittelee sen ryöstöksi.

- Rikoksen **tahallisuus** tarkoittaa, että rikoksen tekijä on rikkonut lakia tietoisesti ja ymmärtänyt mitä seurauksia hänen teollaan on tai voi olla.
- **Tuottamuksellisuudella** tarkoitetaan sitä, että joku on huolimattomuuttaan syylistynyt rikokseen.
- Rikosentekijä on **syyntakeinen**, mikäli hän kykenee ymmärtämään tekonsa merkityksen ja sen seuraukset. Rikosentekijää voidaan rangaista vain, jos hän on rikosentekohetkellä täyttänyt 15 vuotta. Tätä nuorempikin on korvausvastuussa aiheuttamistaan vahingoista.

Jos joudut rikoksen uhriksi

● **Selvitä, onko tapahtuneella todistajia**

Selvitä mahdollisuuksien mukaan silminnäkijöiden ja muita havaintoja tehneiden henkilöllisyys, jos et ole kutsunut poliisia tai poliisi ei ole vielä ehtinyt paikalle.

● **Hakeudu lääkäriin**

Hakeudu lääkäriin aina, vaikka vammat eivät vaatisikaan lääkärin hoitoa. On tärkeää, että lääkäri toteaa lievätkin ruhjeet ja mustelmat. Jos kyse on seksuaalisesta väkivallasta, hakeudu SERI-tukikeskukseen, joita on useampia ympäri Suomea (thl.fi/seri). Älä peseydy tai vaihda vaatteita ennen lääkäriin menoa. Kerro lääkärille kuka vammat on aiheuttanut ja milloin. Kerro myös henkisestä voinnistasi. Lääkärintodistus on tärkeä todiste myöhemmin, jos teet rikosilmoituksen.

● **Tee rikosilmoitus poliisille mahdollisimman pian**

Voit tehdä sen joko paikanpäällä poliisipartiolle tai myöhemmin millä tahansa poliisiasemalla.

Rikosilmoituksen voi tehdä, vaikka tapahtuneella ei olisi todistajia.

● **Säästä dokumentit**

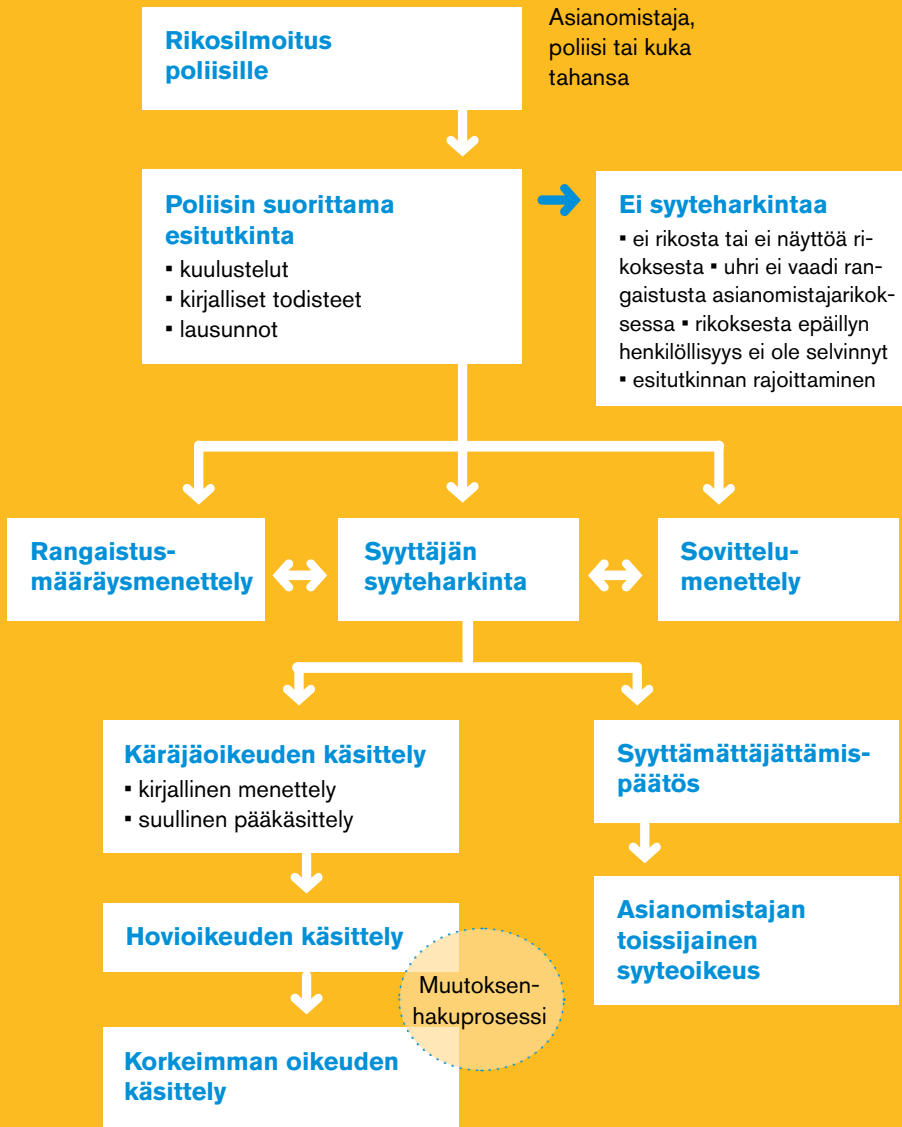
Säästä kaikki kuitit ja tositteet, viestit, kuvat, videot ja niin edelleen, joita rikosasiasta aiheutuu tai siihen liittyy. Ne voivat olla tärkeitä todisteita aikanaan oikeudenkäynnissä.

● **Älä jää kokemuksesi kanssa yksin**

Rikoksen uhriksi joutumiseen liittyy monenlaisia tunteita ja ajatuksia. Kokemuksiin reagoiminen on normaalia. Puhu tapahtuneesta sekä sen aiheuttamista tunteista ja muista seurauksista läheisillesi. Voit hakeutua erilaisiin tukipalveluihin, joista saat apua niin oikeudellisissa kysymyksissä kuin henkisessä jaksamisessasi. Oppaan lopusta löydät Rikosuhripäivystyksen ja muiden auttajatahojen yhteystietoja.

Rikosprosessi

Rikosasian käsittely poliisissa ja syyttäjällä

Rikosilmoitus

Rikosilmoitus on poliisille annettava mahdollisimman tarkka kuvaus siitä mitä on tapahtunut ja keitä ovat tapahtuman osapuolet. Rikosilmoituksen voi tehdä kuka tahansa ja sen voi tehdä millä tahansa poliisiasemalla. Poliisi voi ryhtyä tutkimaan rikosta muutenkin kuin uhrin omasta ilmoituksesta.

Sinulla on oikeus tehdä ilmoitus ymmärtämälläsi kielellä ja saada jättämästäsi ilmoituksesta kirjallinen vahvistus. Poliisilla on velvollisuus ottaa rikosilmoitus vastaan ja hankkia tarvittaessa tulkki. Ilmoituksen perusteella poliisi päättää esitutkinnan aloittamisesta. Poliisi kirjaa rikosilmoitukseen tapahtumien kulun sekä asianosaisten ja todistajien tiedot. Rikosilmoitus liitetään myöhemmin esitutkintapöytäkirjaan, jonka sinun lisäksi näkee myös rikoksesta epäilty.

Rikosilmoitukset otetaan usein vastaan poliisiaseman palveluluukulla. Mikäli yksityisyyttä ei ole huomioitu riittävästi, voit pyytää mahdollisuutta jättää rikosilmoituksesi erillisessä tilassa ilman että ulkopuoliset voivat kuulla asiasi. Voit tehdä ilmoituksen myös sähköisesti poliisin verkkosivujen kautta.

Rikokset jaetaan kahteen ryhmään: virallisen syyteen alaisiin rikoksiin ja asianomistajarikoksiin.

- Suurin osa väkivaltarikoksista on **virallisen syyteen alaisia rikoksia**, jotka poliisi voi tutkia, vaikka rikoksen uhrina et vaatisikaan rangaistusta rikoksen tekijälle. Syyttäjällä on oikeus syyttää ja vaatia rangaistusta rikoksen tekijälle oikeudessa, myös uhrin tahdosta riippumatta. Esimerkiksi lähes kaikki seksuaalirikokset ovat virallisen syyteen alaisia rikoksia, samoin lähisuhteessa tapahtuneet lievätkin pahoinpitelyt. Sillä ei ole merkitystä, onko rikos tapahtunut kotona, muussa yksityisessä tilassa tai julkisella paikalla.
- **Asianomistajarikoksia** ovat sellaiset rikokset, jotka poliisi tutkii ja syyttää vain, jos uhri itse vaatii rikoksen tekijälle rangaistusta. Esimerkiksi aikuiseen kohdistunut lievä pahoinpitely on tällainen rikos lukuun ottamatta lähisuhteessa tapahtunutta väkivaltaa.

Mitä nopeammin teet rikosilmoituksen, sitä helpompaa poliisin on selvittää rikos. Rikoksilla on rikosnimikkeistä riippuen erilaiset lainmukaiset vanhentumisajat kahdesta vuodesta ylöspäin. Esimerkiksi lievä pahoinpitely vanhenee kahdessa vuodessa ja pahoinpitely viidessä vuodessa. Poliisin on ehdittävä tutkia rikos ja syyttäjän on suoritettava syyteharkinta ja nostettava mahdollinen syyte rikokseen epäiltyä vastaan ennen kuin vanhenemisaika umpeutuu.

Oikeusturvaksi kannalta on tärkeää huomioida myös se, että näihin viranomaisien toimenpiteisiin jäisi vähintään vuosi aikaa. Ylipäättään on hyvä varautua siihen, että rikosasiaa saatetaan käsitellä käräjäoikeudessa yli vuoden kuluttua rikosilmoituksen tekemisestä. Käsitely nopeutuu, jos rikoksentekijä on nuori tai vangittuna.

Rikosta selvittäessään poliisi kysyy, vaaditko rikoksentekijälle rangaistusta. On tärkeää huomioida, että jos tässä vaiheessa ilmoitat, ettet vaadi rangaistusta tai myöhemmin perut jo esittämäsi vaatimuksen, voit menettää oikeutesi syyteen nostamiseen myöhemmin. Näin voi käydä, vaikka kysymyksessä olisi virallisen syyteen alainen rikos.

Syyttäjä ei aina nosta syytettä, vaikka hänellä olisi siihen oikeus. Tällöin rikosasian käsittely päättyy siihen. Rikoksen uhrilla on yleensä oikeus vaatia rikosentekijältä vahingonkorvauksia. Korvausvaatimukset voi esittää samassa oikeudenkäynnissä, jossa rikosasiaa käsitellään. Menetät myös tämän mahdollisuuden, jos syytettä ei nosteta. Vahingonkorvausten vaatiminen erikseen siviilioikeudellisessa prosessissa vaatii sinulta enemmän omaa aktiivisuutta.

Esitutkinta

Poliisin on suoritettava esitutkinta, kun on syytä epäillä, että rikos on tapahtunut. Esitutkinnassa selvitetään mitä on tapahtunut, keitä ovat asian osapuolet ja mitkä ovat rikoksen aiheuttamat vahingot. Poliisi kuulustelee rikoksen osapuolia ja mahdollisia todistajia sekä kerää muuta todistusaineistoa. Esitutkinta ja asian käsittely käräjäoikeudessa suoritetaan pääsääntöisesti sillä paikkakunnalla missä rikos on tapahtunut. Jos kuitenkin asut kaukana paikkakunnasta, jossa rikos on tapahtunut, poliisi saattaa pyytää virka-apua oman paikkakuntasi poliisiasemalta, jolloin sinua voidaan kuulla myös siellä. Oikeudenkäynti suoritetaan kuitenkin lähes aina rikoksen tapahtumapaikkakunnalla.

Kuulustelu

Kaikki osapuolet kuulustellaan erikseen. Rikoksen uhrina sinua kutsutaan asianomistajaksi. Poliisi kuulustelee sinut joko välittömästi rikosilmoituksen tehtyäsi tai sinut kutsutaan kuulusteluun myöhemmin. Jos kuulustelun ajankohta ei sovi, voit sopia uudesta ajasta asiaa tutkivan poliisin kanssa. Alaikäisten kuulustelut usein videoidaan ja pienten lasten kuulusteluihin voidaan pyytää avuksi oikeuspsykologian ammattilaisia.

- Jokaisella on oikeus kuulusteluun omalla äidinkielellään. Poliisi hankkii tulkin paikalle, kun tarpeesta ilmoitetaan kuulusteluajasta sovittaessa. Tulkin käytöstä ei synny kustannuksia uhrille.

Kuulustelussa poliisi kertoo aluksi oikeuksistasi ja velvollisuuksistasi. Voit pyytää mukaasi tukihenkilön ja/tai oikeudenkäyntiavustajan (avustaja voi olla asiaasi hoitava asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai muu oikeudenkäyntiavustajana toimimiseen luvan saanut lakimies). Tukihenkilö ei voi puuttua kuulusteluun, mutta hän voi olla tilanteessa henkisenä tukena. Voit keskustella hänen

kanssaan myöhemmin, kun kertaat poliisilta saamiasi ohjeita. Avustaja voi kuulustelussa esittää sinulle kysymyksiä asian selvittämiseksi ja muulla tavoin osallistua kuulusteluun, jos oikeuksiasi valvominen sitä edellyttää. Avustaja voi antaa poliisille niin sanotun loppulausunnon esitutkinnan päätteeksi. Avustaja voi myös pyytää täydentämään jo tehtyä esitutkintaa.

Voit halutessasi pyytää myös kuulustelutodistajan mukaan tilanteeseen. Kuulustelutodistajan läsnäololla pyritään varmistamaan kuulustelujen suorittaminen puolueettomasti ja luotettavasti. Se tuo oikeusturvaa sekä kuulusteltavalle, että kuulustelijalle. Käytännössä kuulustelutodistajana saattaa toimia toinen poliisi.

Alaikäisen uhrin huoltajilla on oikeus olla kuulustelussa läsnä, mikäli rikoksesta epäiltyä ei ole huoltaja itse, lapsen toinen huoltaja tai lapsen muu lähisukulainen. Huoltajat eivät voi olla mukana kuulustelussa myöskään, jos he ovat samassa rikosasiassa asianomistajana tai todistajana tai jos läsnäolon voidaan muuten olettaa vaikeuttavan rikoksen selvittämistä. Lapsi ei esimerkiksi välttämättä aina uskalla kertoa totuudenmukaisesti ja kattavasti tapahtumista huoltajien läsnä ollessa, koska hän saattaa pelätä heidän reaktioitaan. Jos huoltajaa epäillään lapseensa kohdistuneesta rikoksesta, alaikäiselle lapselle määrätään edunvalvoja, joka valvoo puolueettomasti lapsen etua asiassa.

Kuulustelussa ja myöhemmin oikeudenkäynnissä sinun pitää kertoa kaikki asiaan liittyvä ja puhua ehdottomasti totta. Kuulustelun päätteeksi saat luettavaksesi ja allekirjoitettavaksesi kuulustelupöytäkirjan. Lue teksti rauhassa ja huolella. Älä aristele pyytää korjauksia tai tarkennuksia tekstiin, jos havaitset jotain muutettavaa. Mikäli sinulla on avustaja mukana kuulustelussa, avustajakin lukee kuulustelupöytäkirjan läpi. Hän voi pyytää poliisia korjaamaan mahdolliset virheet tai tekemään tarkennukset. Tarvittaessa hän voi sinun lisäksesi allekirjoittaa kuulustelupöytäkirjan. Kuulusteluun on mahdollista tehdä lisäyksiä ja tarkennuksia myös myöhemmin joko henkilökohtaisesti tai esimerkiksi puhelimitse, kunhan siitä ilmoitetaan poliisille mahdollisimman pian kuulustelun jälkeen.

Poliisi kysyy lupaasi tilata sinua koskeva, rikosasiaan liittyvä lääkärintodistus puolestasi. Vältä tarpeettomalta vaivalta ja kustannuksilta, kun annat poliisin hoitaa asian.

Joissain tapauksissa poliisi saattaa kanssasi arvioida, oletko erityisen suojelun tarpeessa. Siihen vaikuttavat henkilökohtaiset ominaisuutesi, olosuhteet ja rikoksen laatu. Kysymys ei ole henkilökohtaisen turvallisuuden suojelemisesta

käytännön arjessa. Siihen voidaan miettiä muita keinoja. Erityisillä suoje-
loimenpiteillä pyritään suojelemaan sinua tarpeettomilta kärsimyksiltä nimen-
omaan esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä.

Suojelutoimenpiteenä alaikäisen rikoksen uhrin tai täysi-ikäisen seksuaali-
rikoksen uhrin kuulustelu voidaan videoida, jolloin uhri voi välttää oikeudenkäyn-
tiin osallistumisen kokonaan. Täysi-ikäisen seksuaalirikoksen uhrin kohdalla
videointi voidaan tehdä silloin, kun katsotaan, että uhrin henkilökohtainen
kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveyttään tai muuten
aiheuttaisi merkittävää haittaa. Muita suojelutoimia ovat esimerkiksi samaa
sukupuolta oleva kuulustelija, saman kuulustelijan toimesta suoritettavat kaikki
kuulustelut, oikeudenkäynnin järjestäminen ilman yleisön läsnäoloa, oikeuden-
käyntiasiakirjojen ja uhrin henkilöllisyyden määrääminen salassa pidettäviksi
sekä rikosentekijän kohtaamisen välttäminen oikeudenkäynnin aikana erilaisin
menetelmin. Erityisen suojelun tarpeessa olevat rikoksen uhrin on ohjattava
myös tukipalveluihin. Poliisi toimittaa arvioinnin syyttäjän kautta tuomioistuimel-
le, jossa tehdään tarvittavat suojelutoimet tuomioistuimen harkinnan mukaan.
Näitä toimia voit pyytää myös itse tai oikeudenkäyntiavustajasi tai tukihenkilösi
välityksellä, vaikka poliisi ei olisikaan tehnyt varsinaista erityisen suojelun
tarpeen arviointia.

Vakavampien rikosten tutkinnan yhteydessä poliisi voi kysyä sinulta, haluatko
tiedon, vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta, karkaamisesta tai muusta
vankilasta poistumisesta. Sinulla on oikeus saada ilmoitus näistä, mikäli
katsotaan, ettei siitä ole vaaraa vangin hengelle tai terveydelle. Pyyntö on
esitettävä poliisille tai viimeistään syyttäjälle. Poliisi tai syyttäjä välittää tämän
tiedon Rikosseuraamuslaitokselle, joka välittää tiedon vankilanjohtajalle. Sinun
on ilmoitettava posti- tai sähköpostiosoitteesi, mihin haluat ilmoituksen saada.
Myös puhelinnumero on tärkeää ilmoittaa, jotta sinut saadaan kiireellisessä
asiassa kiinni nopeasti. Näitä tilanteista voi olla esimerkiksi vangin karkaaminen
tai lomalta palaamatta jättäminen. Mikäli tietosi muuttuvat, sinun on itse
ilmoitettava muutokset Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikköön
Turkuun.

Rikosasiaa voidaan käsitellä jatkossa muillakin tavoilla kuin perinteisessä
suullisessa oikeudenkäynnissä. Sinulta saatetaan kysyä suostumustasi esimer-
kiksi sovittelumenettelyyn (katso rikos- ja riita-asioiden sovittelu sivu 43) tai
asian käsittelyyn kirjallisessa menettelyssä (katso kirjallinen menettely sivu 25).

Lievemmissä rikoksissa poliisi saattaa kysyä, suostutko rangaistusmääräys-
menettelyyn, jolloin syyttäjä antaa rangaistusmääräyksen. Käytännössä se

tarkoittaa sitä, että rikosentekijälle annetaan sakko, eikä asiaa käsitellä tuomioistuimessa. Jos haluat vaatia vahingonkorvauksia, sinun on hyvä huomioda, että tällöin menetät mahdollisuutesi vahingonkorvausten vaatimiseen rikosasian tuomioistuinkäsittelyssä.

Vahingonkorvaukset

Sinulla on oikeus vaatia rikoksen tekijältä vahingonkorvauksia aiheutetuista vahingoista. Poliisi tiedustelee vaatimustasi jo kuulustelun yhteydessä. Hän kysyy myös, haluatko syyttäjän esittävän vaatimuksesi oikeudenkäynnissä. Jos ilmoitat vaatimuksistasi ja pyydät syyttäjää esittämään ne, saatat saada täytettäväksesi erillisen vahingonkorvauksia koskevan lomakkeen. Siihen tulee eritellä millä perusteella ja kuinka paljon vahingonkorvauksia vaadit.

On ymmärrettävää, että tässä vaiheessa kaikki kulut ja vahingot eivät ole vielä tiedossasi. Lomake on suuntaa antava ja voit tarkentaa sitä lähempänä oikeudenkäyntiä. Vaihtoehtoisesti voit ilmoittaa, että sinulla tulee olemaan vahingonkorvausvaatimuksia, mutta ilmoitat niistä lähempänä oikeudenkäyntiä ja esität ne siellä itse tai oikeudenkäyntiavustajasi välityksellä.

Väkivaltarikoksiin liittyy usein aineellisia ja aineettomia vahinkoja. Syyttäjä voi esittää selkeät, kuitteihin, asiantuntijan arvioihin tai muutoin perustellut aineellisiin vahinkoihin perustuvat korvausvaatimuksesi, jos et vaadi muita korvauksia. Jos vaadit vahingonkorvauksia myös esimerkiksi kivusta ja särystä, syyttäjä ei yleensä esitä vahingonkorvausvaatimuksiasi ollenkaan. Käräjäoikeus ilmoittaa tästä sinulle kirjallisesti siinä vaiheessa, kun asian käsittely oikeudenkäynnissä lähestyy. Tällöin sinun on esitettävä vahingonkorvausvaatimuksesi kokonaan joko itse tai oikeudenkäyntiavustajasi välityksellä. Aineettomien vahinkojen perusteista ja korvausmääristä saat lisätietoa esimerkiksi rikosasioita hoitavilta oikeudenkäyntiavustajilta tai Rikosuhripäivystyksestä. Vahingonkorvauksista voit lukea enemmän sivulla 32.

Aineellisia vahinkoja ovat kuitenkin tai muulla tavoin osoitettavat selkeät rikoksesta aiheutuneet kulut esimerkiksi lääkärin kulut tai särky lääkkeiden hankintahinta.

Aineettomia vahinkoja ovat esimerkiksi fyysinen kipu ja särky sekä henkinen kärsimys, joiden mittaaminen rahassa on vaikeampaa. Niiden määrittelyssä otetaan huomioon henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suositukset.

Tarkista esitutkintapöytäkirja

Tutkinnan päätteeksi poliisi kokoaa kertyneen materiaalin esitutkintapöytäkirjaksi ja toimittaa sen syyttäjälle syyteharkintaan. Pöytäkirjasta ilmenee poliisin käsitys rikosnimikkeestä, rikoksesta epäilyistä ja rikoksen uhreista. Se sisältää muun muassa osapuolten ja mahdollisten todistajien tiedot, rikosilmoituksen, osapuolten ja todistajien kirjatut kuulustelut sekä kirjalliset todisteet (esimerkiksi valokuvat ja lääkärinlausunnot). Sekä sinulla että rikokseen epäilyllä on oikeus saada maksuttomasti kopio esitutkintapöytäkirjasta sen valmistuttua. Voit tilata tai noutaa sen itse poliisilaitoksen kansliasta. Mikäli olet jo hankkinut oikeudenkäyntiavustajan, hän voi tilata esitutkintapöytäkirjan puolestasi.

Joskus rikoksesta epäillyn lausunto voi poiketa merkittävästikin sinun lausunnostasi. Epäilyllä ei ole velvollisuutta puhua kuulustelussa totta tai auttaa viranomaisia sellaisen asian selvittämisessä, jossa hän itse on epäilty. Jos haluat vielä tarkentaa jotain tai esimerkiksi kommentoida rikokseen epäillyn väittämiä, sinulla on mahdollisuus antaa kirjallinen loppulausunto. Se voidaan liittää esitutkintapöytäkirjaan tai toimittaa erillisenä syyttäjälle. Tässä vaiheessa esitutkintapöytäkirjaa ei saa antaa kenenkään ulkopuolisen luettavaksi. Vain rikosasian käsittelyn kannalta tärkeät henkilöt (esimerkiksi syyttäjät ja oikeudenkäyntiavustajasi) voivat tutustua siihen. Esitutkintapöytäkirja on julkinen vasta sen jälkeen, kun se on ollut esillä tuomioistuimessa tai on tehty syyttämättäjäntämispäätös.

Toisinaan rikosasia ei etene syyteharkintaan ollenkaan. Näin toimitaan muun muassa asianomistajarikoksessa (esimerkiksi aikuiseen kohdistunut lievä pahoinpitely, joka ei ole tapahtunut lähisuhteessa), mikäli rikoksen uhrina et vaadi rangaistusta rikoksen tekijälle. Joissain tapauksissa esitutkintaa voidaan myös rajoittaa. Käytännössä se tarkoittaa, että asian käsittely rikosprosessissa päättyy siihen. Näin käy esimerkiksi, jos syyttäjä ei nosta syytettä, kun rikos katsotaan suhteellisen vähäiseksi tai rikoksesta tai sen tekijästä ei ole riittävästi näyttöä. Rikoksen vähäisyyttä ei arvioida suhteessa rikoksen uhuriin. Sitä arvioidaan suhteessa siihen, millaiset kustannukset asian tutkimisesta ja sen mahdollisesta oikeuskäsittelystä tulisi yhteiskunnalle suhteutettuna asian laatuun ja mahdolliseen rangaistukseen. Näissä tilanteissa saat asiasta ilmoituksen. Mikäli asiassa tulee ilmi jotakin uutta ja merkityksellistä, asia voidaan ottaa uudelleen tutkintaan.

Syyteharkinta

Syyteharkinnan suorittaa syyttäjä, joka valtion viranomaisena huolehtii siitä, että rikoksesta seuraa lain tarkoittama rangaistus. Syyttäjän perehdyttyä poliisilta saamaansa esitutkintapöytäkirjaan, hän päättää rikosnimikkeestä ja syytteen nostamisesta. Häntä eivät sido poliisin käsitys rikosentekijästä ja rikosnimikkeestä. Syyttäjä arvioi, onko rikoksesta tai rikoksen tekijästä riittävästi näyttöä tai onko rikos sen tyyppinen, että siitä on tarpeen nostaa syyte.

Rikoksen uhrin näkökulmasta syyttäjä on osa uhrin oikeusturvasta huolehtivaa järjestelmää. Hänen ensisijainen tehtävänsä on huolehtia siitä, että rikoksesta seuraa lain tarkoittama rangaistus. Syyttäjä ei siis keskity ensisijaisesti uhrin oikeusturvaan esimerkiksi vahingonkorvausasioiden osalta. Uhrilla on hyvä olla oma oikeudenkäyntiavustaja erityisesti, kun on kyse merkittävistä vahingonkorvausvaatimuksista. Oikeusavustaja on useimmiten tarpeen, kun on kysymys lievää vakavammista väkivaltarikoksista.

Jos syyttäjä nostaa syytteen, asia etenee käräjäoikeuteen joko kirjallisena menettelynä tai suullisena oikeudenkäyntinä, jota kutsutaan pääkäsitteeksi (katso oikeudenkäynti sivu 25). Pääsääntöisesti syyte on nostettava, kun on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi. Syyttäjä voi kuitenkin jättää syytteen nostamatta, esimerkiksi jos rikoksesta ei ole riittävästi näyttöä eli todisteita, rikos on vähäinen tai asiassa on tehty sovinto (katso rikos- ja riita-asioiden sovittelu sivu 43). Lain mukaan vanhentuneesta rikoksesta ei voi nostaa syytettä.

Jos syyttäjä ei nosta syytettä rikokseen epäiltyä vastaan, eli tekee syyttämättä-jättämisspäätöksen, sinulla on lain mukaan asianomistajana toissijainen syyte-oikeus, jonka myötä voit saattaa asian tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tämä edellyttää sitä, että olet alun perin vaatinut rangaistusta rikoksen tekijälle. Syyttäjän päätöksen perustelut on syytä lukea tarkoin ennen kuin teet päätöksen toissijaisen syyteoikeuden käyttämisestä. Jos syyttäjä asiantuntijana arvioi, että esimerkiksi todisteet eivät riitä rikoksesta epäillyn tuomitsemiseen, sinun kannattaa harkita asiaa perusteellisesti asianajajan tai muun oikeudenkäyntiavustajan kanssa.

Jos käytät toissijaista syyteoikeuttasi, kannattaa ottaa huomioon taloudellinen riski. Oikeudenkäynnistä aiheutuvat kulut, pääasiassa omat ja vastapuolen avustajien kulut, koituvat pääsääntöisesti hävinneen osapuolen maksettavaksi.

Yleensä oikeusturvavakuutus ei kata tilanteita, joissa syyttäjä ei aja rikosasiaa. Ennen kuin teet lopullisen ratkaisun asian jatkamisesta, sinun kannattaa ainakin selvittää, miltä osin voi saada oman avustajasi palkkioita korvattavaksi oikeusturvavakuutuksestasi tai valtion oikeusavusta, jota haetaan oikeusaputoimistosta.

Mikäli katsot syyttäjän toimineen virheellisesti tehdessään syyttämättäjättämispäätöksen, voit tehdä siitä myös kantelun valtakunnansyyttäjälle, jolla on oikeus määrätä asia uudelleen ratkaistavaksi. Tällöin syyteharkinta voidaan suorittaa uudelleen. Näissäkin tilanteissa lainopillinen neuvonta ja apu ovat tarpeen.

Tulkkkaus ja asiakirjojen kääntäminen

Esitutinnan ja oikeudenkäynnin kieli on suomen tai ruotsin kieli. Saamelaisilla on oikeus käyttää äidinkielenä olevaa saamen kieltä. Äidinkielenä muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvilla on oikeus käyttää äidinkieltään, mikäli tulkkkaus sillä kielellä voidaan viranomaisten toimesta järjestää. Muissa tilanteissa on oikeus käyttää sitä kieltä, jota osaat. Tulkkkaus on myös järjestettävä, kun se on aisti- tai puhevian vuoksi tarpeen. Viranomaisten järjestämän tulkkauksen kulut maksetaan valtion varoista.

Voit pyytää käännöstä keskeisimmistä asiakirjoista tai niiden yhteenvedosta. Näitä ovat esimerkiksi rikosilmoituksen kirjallinen vahvistus, mahdollinen päätös esitutinnan lopettamisesta tai syyttäjän tekemästä syyttämättäjättämispäätöksestä, oikeudenkäynnin aikaa ja paikkaa koskeva ilmoitus sekä oikeuden tuomio sinua koskevilta osin. Joissain tapauksissa käännös voidaan antaa myös suullisesti, mikäli sen ei katsota heikentävän oikeusturvaasi.

Rikosasian käsittely käräjäoikeudessa

Kirjallisen vaatimuksen toimittamispyyntö

Oikeudenkäynnin lähestyessä on mahdollista, että saat postitse pyynnön esittää vahingonkorvausvaatimuksesi ennen oikeudenkäyntipäivää. Kirjeessä sinua pyydetään ilmoittamaan kaikki vahingonkorvausvaatimuksesi eriteltyinä. Tarkkaan eriteltyt korvausvaatimukset on lähetettävä käräjäoikeuden kansliaan kirjeessä ilmoitettuun päivään mennessä. Pyyntö voi tulla myös varsinaisen oikeudenkäyntikutsun liitteenä.

Kutsu asian pääkäsittelyyn tuomioistuimessa

Rikosasian pääkäsittelyyn kutsutaan syyttäjän ja syytetyn lisäksi rikoksen uhri eli asianomistaja ja alaikäisten kohdalla myös huoltaja. Kutsu tulee silloin, kun asianomistajana olet ilmoittanut tuomioistuimelle esittäväsi syytetylle vaatimuksia, joita syyttäjä ei esitä, tai jos sinua halutaan kuulla todistelutarkoituksessa. Paikalle kutsutaan myös mahdolliset todistajat, jotka saavat olla istuntosalissa vain oman kuulemisensa ajan. Asianomistajan kutsuun on yleensä liitetty syyttäjän laatima haastehakemus, josta ilmenee mistä rikoksesta hän rikokseen epäiltyä syyttää ja millaisia vaatimuksia tullaan esittämään. Kutsusta ilmenee myös läsnäolovelvollisuus: täytyykö asianosaisten olla paikalla, vai voidaanko asia ratkaista muutoin.

Kutsua saapua oikeuteen on aina noudatettava, mikäli kutsussa on niin ilmoitettu. Jos istunnosta jää pois ilman laillista estettä, tuomioistuin voi määrätä poissaolosakon maksettavaksi tai kutsuttu voidaan noutaa poliisin toimesta oikeudenkäyntiin. Tämä koskee väkivaltarikoksissa yleensä myös rikoksen uhria, jota usein halutaan kuulla todistelutarkoituksessa asian selvittämiseksi. Lakiin perustuen myös todistajat kutsutaan oikeudenkäyntiin sakon uhalla. Hyväksyt-

tävä syy eli laillinen este on esimerkiksi paikalle saapumisen estävä sairaus, joka on todistettava lääkärintodistuksella. Huomioi, että esimerkiksi käden murtumaa ei välttämättä pidetä paikalle saapumisen esteenä.

Esteestä on ilmoitettava tuomioistuimeen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Alle 15-vuotiaiden kuuleminen oikeudenkäynnissä tapahtuu useimmiten katsomalla video kuulustelutilanteesta. Joissain tilanteissa voidaan kuitenkin kutsua kuultavaksi myös yli 12-vuotiaita nuoria. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi nuorten väliset keskinäiset väkivaltarikokset, joissa rikoksen tekijä on rikoksentekehoketellä ollut vähintään 15-vuotias. Nämä tilanteet ovat kuitenkin harvinaisia. Vaikka sinun ei tarvitsisi osallistua oikeudenkäyntiin, sinulla on pyynnöstä oikeus saada tieto asian käsittelyajasta ja -paikasta sekä annetusta tuomiosta.

Tavallisimmin kutsu tulee sinulle postiin tai suoraan kotiin viimeistään muutamia viikkoja ennen oikeudenkäyntiä. Kutsun perille tuleminen varmistetaan siten, että sinua pyydetään lähettämään kirjallinen vahvistus eli allekirjoitettu vastaanottotodistus saamastasi kutsusta käräjäoikeudelle. Käräjäoikeuden haastemies voi myös toimittaa kutsun sinulle joko soittamalla, jättämällä yhteydenottopyyntön tai tuomalla sen henkilökohtaisesti. Voit myös saada pyynnön noutaa kutsu itse käräjäoikeudesta. Tutustu papereihin huolella. Kutsusta käy ilmi tuomioistuinin, asian käsittelypäivä, kellonaika ja käsittelysali. Viimeistään tässä vaiheessa sinulle ilmoitetaan, jos syyttäjällä ei esitä vahingonkorvausvaatimuksiasi. Tällöin sinua pyydetään esittämään ne itse tai oikeudenkäyntiavustajasi välityksellä.

Saamassasi kirjeessä voi siis olla kaksi eri pyyntöä käräjäoikeudelta päivämääriin sidottuina:

- Pyyntö toimittaa allekirjoitettu vastaanottotodistus saamastasi kutsusta oikeudenkäyntiin
- Pyyntö toimittaa eritellyt vahingonkorvausvaatimuksesi kirjallisena

Sinulla on oikeus käyttää rikosasian käsittelyssä omaa äidinkieltäsi. Käräjäoikeus hankkii tulkin, kun ilmoitat tulkkaustarpeesta viimeistään tässä vaiheessa käräjäoikeuteen.

Jos sinut on veloitettu saapumaan paikalle, sinulla on oikeus saada päivärahaa sekä korvausta matka- ja tarvittavista yöpymiskustannuksista, ansionmenetyksestä sekä mahdollisista lastenhoitokustannuksista tiettyyn enimmäismäärään

saakka. Matkakustannukset korvataan halvimman matkustustavan mukaan. Jos käsittely peruuntuu, mutta olet jo ehtinyt saapua paikalle, sinulla on oikeus edellä mainittuihin korvauksiin.

Tuomari pyytää oikeuden istunnossa sinua kertomaan suullisesti kustannuksista, joita oikeudenkäynnistä on aiheutunut. Saatat joutua täyttämään etukäteen myös lomakkeen, johon kulut eritellään. Saat oikeudenkäynnin päätteeksi joko prepaid-kortin, johon ladataan maksettava summa, tai sitten korvaus maksetaan myöhemmin tilillesi. Merkitse siis tilinumerosi myös lomakkeeseen. Prepaid-kortti toimii välittömästi normaalina maksuvälineenä tai sinne ladatun summan voi siirtää omalle pankkitilille. Voit hakea matkakustannuksia myös etukäteen oman paikkakuntasi poliisilaitokselta esimerkiksi, kun oikeudenkäynti pidetään toisella paikkakunnalla. Sinun on tällöin esitettävä saamasi kirjallinen kutsu oikeudenkäyntiin.

Rikosasian käsittelystä aiheutuvat kulut ja oikeudenkäyntiavustaja

Jos sinulla on vahingonkorvausvaatimuksia tai haluat täydentää syyttäjän näkemystä teon kuvauksesta tai rikosnimikkeestä, on etusi mukaista, että sinulla on oma oikeudenkäyntiavustaja. Tehtävää voi hoitaa julkinen oikeusavustaja, yksityinen asianajaja tai muu oikeudenkäyntiavustajan luvan saanut lakimies, joka on tottunut työskentelemään rikosasioiden parissa. Joskus oikeudenkäyntiavustaja on hyvä hankkia jo esitutkintavaiheessa, mutta mieluiten viimeistään silloin, kun esitutkinta on valmistunut.

Itse oikeudenkäynnistä ei aiheudu uhrille kuluja syyttäjän ajamassa asiassa. Kuluja saattaa joissain tapauksissa syntyä lähinnä oikeudenkäyntiavustajan tai todistajan palkkioista.

Mistä oikeudenkäyntiavustajan saa ja mitä se maksaa?

Oikeudenkäyntiavustajia voi kysellä oikeusaputoimistosta sekä yksityisistä asianajo- tai lakitoimistoista. Huomaa, että et voi olla asiakkaana samassa toimistossa kuin vastapuoli. Oikeudenkäyntiavustajan kulut eivät aina tule uhrin maksettavaksi. Niitä voidaan kattaa erilaisin vaihtoehdoin. On tavallista, että

kuluja korvataan oikeusturvavakuutuksesta. Pieni- tai keskituloisille, joilla ei ole oikeusturvavakuutusta, julkinen oikeusapu voi olla hyvä vaihtoehto. Tietyissä väkivaltarikoksissa valtio voi korvata oikeusavustajan kulut rikosnimikkeen tai uhrin henkilökohtaisten olosuhteiden perusteella. Myös Valtiokonttori voi joissain tapauksissa korvata jälkikäteen kustannuksia. Alla on selvitetty näitä mahdollisuuksia tarkemmin.

Voit olla yhteydessä Rikosuhripäivystykseen pohtiessasi näitä mahdollisuuksia. Jos päädyt käyttämään yksityistä oikeusavustajaa, hän voi hakea puolestasi tarvittavan päätöksen avustajan kulujen kattamisesta.

Oikeusturvavakuutus

Mikäli sinulla on kotivakuutus, siihen voi sisältyä oikeusturvavakuutus. Vakuutus on yleensä ensisijainen keino kattaa oikeudenkäyntikulut. Oikeusturvavakuutus voi sisältyä myös maatalan tai ammattiliittojen vakuutuksiin. Tällöin voit käyttää oikeudenkäyntiavustajanasi ketä tahansa yksityistä asianajajaa, julkista oikeusavustajaa tai oikeudenkäyntiavustajan luvan saanutta lakimiestä. Sinun kannattaa tarkistaa oikeusturvaehtosi vakuutusyhtiöstäsi. Vakuutuksen korvauksen edellytyksenä on yleensä aina se, että sinulla on vahingonkorvaus- tai rangais- tusvaatimuksia rikosasiaan liittyen. Edellytyksenä voi olla myös, että asia on riitainen, eli sinulla on vastapuolen kanssa erilainen näkemys tapahtuneesta tai siihen liittyvistä vaatimuksistasi.

Vakuutuksissa on yleensä omavastuu (noin 15–25 prosenttia kuluista tai vähintään 150–340 euroa), jonka joudut itse maksamaan. Mikäli olet tulojesi puolesta oikeutettu kokonaan maksuttomaan oikeusapuun, voit saada oikeusapua vakuutuksen omavastuun osalta. Oikeusturvavakuutus ei kata esitutkintaan liittyviä avustajan kuluja. Oikeusturvavakuutuksessa on myös enimmäismäärä, jonka yli menevää osaa ei korvata. Tavallisimmin sen on noin 8500 euroa. Summat perustuvat vuoden 2023 tietoihin.

Valtion oikeusapu

Oikeusapu tarkoittaa sitä, että kansalainen voi saada itselleen oikeudellisen asian hoitamista varten oikeusavustajan kokonaan tai osittain valtion varoilla. Oikeusapu kattaa kaikki oikeudelliset asiat – ei siis ainoastaan oikeudenkäyntiä ja siihen liittyviä valmistelutehtäviä.

Oikeusavun saamiseen vaikuttavat tulot ja varallisuus. Yleensä sitä voivat saada pieni- ja keskituloiset. Tällöin oikeudellisen avustajan palkkio maksetaan, tuloista riippuen, joko osittain tai kokonaan valtion varoista.

Oikeusapua voit hakea mistä tahansa valtion oikeusaputoimistosta. Siellä selvitetään taloudellinen tilanteesi. Oikeusapuun kuuluu muun muassa neuvonta ja avustaminen oikeudenkäynnissä. Avustajaksi voit valita valtion oikeusaputoimistossa työskentelevän julkisen oikeusavustajan, yksityisen asianajajan tai muun oikeudenkäyntiavustajan luvan saaneen lakimiehen. Mikäli käytät yksityisiä palveluja, he huolehtivat oikeusavun hakemisesta, jolloin sinun ei tarvitse erikseen asioida oikeusaputoimistossa.

Oikeusapua voit saada asian kaikissa vaiheissa. Mikäli käytät julkisen oikeusavustajan palveluja, voit hakeutua itse oikeusaputoimistoon, jossa selvitetään taloudellinen tilanteesi. Voi myös itse alustavasti laskea oikeusavun koelaskelman avulla, oletko oikeutettu oikeusapuun. Laskuri löytyy oikeusministeriön verkkosivuilta asiointi.oikeus.fi. Laskelma on suuntaa antava, mutta siitä voi olla apua ratkaistessasi käytätkö yksityisiä vai julkisia palveluja. Oikeusapua ei anneta, jos sinulla on asian käsittelyn kattava oikeusturvavakuutus, jota on käytettävä ensisijaisesti.

Avustaja valtion varoista – tuloista riippumatta

Jos sinulla on vaatimuksia syyttäjän ajamassa asiassa, tuomioistuin voi joissain tilanteissa myöntää sinulle tuloistasi riippumatta oikeudellisen avustajan esitutkintaan ja oikeudenkäyntiin. Tämä on mahdollista silloin kun kyseessä on seksuaalirikos tai lievää vakavampi läheisen henkilön tekemä väkivalta. Jos kyse on lähisuhteessa tehdystä lievästä pahoinpitelystä, kannattaa kuitenkin varmistaa, oletko oikeutettu valtion varoista maksettavaan oikeudenkäyntiavustajaan. Laki koskee myös muuta henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaa rikosta, kun katsotaan, että rikoksen vakavuus, henkilökohtaiset olosuhteesi, ikäsi tai muut seikat huomioon ottaen sitä on pidettävä perusteltuna. Oikeudenkäyntiavustajan palkkio maksetaan tuolloin valtion varoista. Voit kääntyä kenen tahansa yksityisen asianajajan, julkisen oikeusavustajan tai muun oikeudenkäyntiavustajan luvan saaneen lakimiehen puoleen. Hän hankkii avustajamääräyksen tuomioistuimelta. Tuomioistuin voi myöntää avustajan jo esitutkintaan, vaikka et olisi vielä ratkaissutkaan, esitätkö vaatimuksia rikoksesta epäillylle.

Valtiokonttorin korvaukset

Valtiokonttori voi jälkikäteen korvata kohtuullisia oikeudenkäyntikuluja, jos korvauksen hakijalle myönnetään myös muita rikosvahinkolain mukaisia korvauksia Valtiokonttorista ja he katsovat, että oikeudenkäyntiavustaja on ollut tarpeen. Edellytyksenä on, että vaatimus oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta ja muut korvausvaatimukset on esitetty oikeudenkäynnissä rikoksesta syytetyille. Valtiokonttorin myöntämä korvaus määräytyy rikosvahinkolain mukaan, joten tuomioistuimen tai vakuutusyhtiön hyväksymät tuntimäärät ja laskutushinnat eivät sido Valtiokonttoria.

Todistajan palkkio

Todistajalla on oikeus saada päivärahaa sekä korvausta suorista kustannuksista, joita oikeudenkäynnistä aiheutuu. Näitä ovat esimerkiksi matka- ja majoituskulut sekä ansionmenetykset. Todistajanpalkkio maksetaan valtion varoista, jos hänet on kutsuttu paikalle syyttäjän toimesta. Jos todistajan on kutsunut oikeudenkäyntiavustajasi tai sinä, saatat joutua maksamaan todistajan palkkion itse. Jos tuomioistuin kuitenkin pitää todistajan kuulemistä tärkeänä rikosasian ratkaisemisen suhteen, palkkio voidaan maksaa valtion varoista. Mikäli sinulle on myönnetty valtion oikeusapua rikosasian käsittelyyn, todistajan palkkio maksetaan niin ikään valtion varoista.

Oikeudenkäynti

Kirjallinen menettely

Väkivaltarikokset käsitellään usein suullisesti. Kirjallinen menettely on vaihtoehto rikosasian suulliselle pääkäsittelylle. Vakavissa väkivaltarikoksissa se ei ole mahdollinen. Kirjallisen menettelyn perusteella voidaan tuomita sakkorangaistus tai enintään yhdeksän kuukauden ehdollinen tai ehdoton vankeusrangaistus. Myös yhdyskuntapalvelurangaistus on mahdollinen. On kuitenkin harvinaista, että ilman suullista pääkäsittelyä tuomitaan yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus.

Kirjallisessa menettelyssä suullista pääkäsittelyä ei tuomioistuimessa järjestetä, eikä ketään rikosasian osapuolta kutsuta oikeuteen. Kirjallisessa menettelyssä tuomio annetaan pelkän kirjallisen materiaalin perusteella käräjäoikeuden kansliassa. Kirjallisessa menettelyssä voidaan käsitellä myös rikokseen perustuvia uhrin vahingonkorvausvaatimuksia.

Kirjallisen menettelyn edellytyksenä on muun muassa, että:

- Mistään syytteessä tarkoitetusta yksittäisestä rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta.
- Rikoksen uhrina olet antanut suostumuksesi kirjalliseen menettelyyn rikosasian käsittelyssä.
- Esitutkinnan päättymisen jälkeen syytetty eli vastaaja tunnustaa syyttäjän syytteessä kuvatun teon, luopuu oikeudestaan suulliseen käsittelyyn ja suostuu asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä.
- Syytetty on teon tehdessään ollut täysi-ikäinen.

Kirjallisessa menettelyssä tuomion perustana ovat syytteessä esitetyt seikat, syytetyn tunnustus, asianosaisten mahdolliset kirjallisesti tai suullisesti esittämät pöytäkirjatut vaatimukset, vastaukset tai lausumat sekä muu asian käsittelyssä syntynyt kirjallinen aineisto. Mikäli asiassa on kuultava todistajia tai muuten esitetään ristiriitaista todistelua, kirjallinen menettely ei ole mahdollinen. Se ei ole myöskään mahdollinen silloin kun syytetyn äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi.

Asian käsittelytapa tuomioistuimessa ei vaikuta tuomittavan rangaistuksen lajiin tai määrään. Rangaistukseksi voidaan tuomita sakkoa, yhdyskuntapalvelu-rangaistus tai enintään yhdeksän kuukautta ehdollista tai ehdotonta vankeutta. Käräjäoikeus ilmoittaa asianosaisille etukäteen kirjallisesti päivän, jona ratkaisu annetaan. Tuomion antamisen jälkeen käräjäoikeus lähettää syytetylle ja vaatimuksia esittäneelle asianomistajalle tiedon tuomiosta. Tuomioon tyytymättömän voi hakea siihen muutosta normaaliin tapaan hovioikeudelta (katso päätöksestä valittaminen sivu 31). Muutoksenhakuohjeet ovat tuomion liitteenä.

Suullinen käsittely tuomioistuimessa

Oikeudenkäyntiin on hyvä valmistautua. Oikeudenkäynnin kulusta kannattaa keskustella etukäteen oman oikeudenkäyntiavustajan tai esimerkiksi Rikosuhripäivystyksen tukihenkilön kanssa. Rikosasian tuomioistuinkäsittely alkaa käräjäoikeudessa sinulle aiemmin ilmoitettuna ajankohtana.

Pääsääntöisesti oikeustalolle saavutaan turvatarkastuksen läpi. Oikeustalolla on infopiste tai -taulu, josta näet käsiteltävien oikeusistuntojen aikataulut. Oikeussalikohtaiset tiedot löytyvät usein myös salien ovien vierestä. Listassa on yleensä syytteessä olevan henkilön nimi. Odotustilasta kuulutetaan asianosaiset saliin käsittelyn alkaessa.

Jos et tahdo kohdata rikoksesta syytettyä, voit pyytää erillistä odottelutilaa tai huonetta kohtaamisen välttämiseksi. Joissain tapauksissa voit etukäteen neuvotella mahdollisuudesta välttää syytetyn kohtaaminen myös istunnon aikana. Voit olla paikalla vain oman kuulemisesi ajan ja syytetty poistetaan salista siksi ajaksi tai voit olla sermin tai peililasin takana koko istunnon ajan. Vaikka syytetty poistettaisiinkin salista, hänen avustajansa jää saliin ja syytetylle järjestetään mahdollisuus kuulla lausuntosi. Ratkaisun järjestelyistä tekee tuomioistuin.

Oikeudenkäynti etenee omalla kaavallaan. Ilmoitetut aikataulut ovat aina suuntaa antavia. Oikeustalolta ei saa poistua ilman oikeuden puheenjohtajan lupaa. Oikeudenkäynnissä käsittely tapahtuu suullisesti ja asia pyritään ratkaisemaan yhden istunnon aikana. Kannattaa siis varautua odottamiseen. Joskus asioiden käsittely vie koko päivän jatkuen myös virka-ajan jälkeen. Käsittelyaikojen nopeuttamiseksi kärjαιοikeudet voivat kutsua samaan istuntosaliin samaan kellonaikaan useamman rikosasian osapuolet. Jos joku istunnoista joudutaan perumaan, seuraava voi alkaa välittömästi. Jos istuntoja ei peruta, jokaisen asia käsitellään erikseen vuorollaan.

Suomalaiset oikeudenkäynnit poikkeavat asiallisuudellaan ja kaavamaisuudellaan merkittävästi amerikkalaisten televisio-ohjelmien luomasta käsityksestä. Oikeudenkäynnissä käsitellään vain niitä rikosasioita, joista syyte on nostettu. Muut ristiriidat tai osapuolten elämäntavat eivät kuulu oikeussaliin.

On hyvä huomioida, että vaikka uhrilla ja todistajalla on totuudessa pysymisen velvollisuus, rikoksesta syytetyllä sitä ei ole. Syyttäjän tehtävä on näyttää rikos toteen ja osoittaa sen tekijä. Syytetyn ei tässä tarvitse auttaa syyttäjää. Syytetty saattaa vähätellä tapahtumia, vastoin totuutta kiistää teon tai pyrkiä vierittämään tapahtunutta jonkun muun, vaikka uhrin vastuulle. Se ei kuitenkaan vähennä uhrin kertomuksen painoarvoa. Kaikki asian käsittelyn kannalta tärkeät läsnäolijat tietävät tilanteen. On myös hyvä tietää, että oikeudenkäynnissä voidaan tuomita vain sellainen henkilö, jota vastaan syyte on nostettu. Mikäli menet istuntoon ainoastaan uhrin asemassa, et voi tulla tuomittuna ulos.

Paikallaolijat istunnossa

Rikosasian käsittelyssä oikeudenkäyntiä johtaa puheenjohtaja, joka on lainoppinut tuomari. Rikosasian käsittelee joko yksi tuomari tai yksi tuomari ja kaksi lautamiestä. Vaativammissa poikkeuksellisissa asioissa kokoonpanoa voidaan täydentää vielä yhdellä lautamiehellä tai korvata puheenjohtaja ja lautamiehet kolmella lainoppineella tuomarilla.

Rikosoikeudenkäynnissä asianosaisia ovat rikoksen uhri eli asianomistaja, rikoksesta syytetty eli vastaaja ja syyttäjä. Virallinen syyttäjä esittää syytettyä koskevan syytteen. Tapauksen selvittämiseksi oikeudessa voidaan kuulla myös todistajia ja asiantuntijoita. Heidät kutsutaan saliin vain oman todistuksensa tai lausuntonsa ajaksi. Lisäksi istunnossa voivat olla paikalla

mahdolliset osapuolten oikeudenkäyntiavustajat, asianomistajan tukihenkilö, mahdolliset tulkit sekä alaikäisten osapuolten vanhemmat tai edunvalvojat.

Oikeudenkäynnit ovat useimmiten julkisia, jolloin kuka tahansa voi halutesaan tulla niitä seuraamaan. Tuomioistuin voi kuitenkin pyynnöstä eräissä tapauksissa päättää, että asia käsitellään suljetuin ovin. Tällöin kukaan ulkopuolinen ei saa olla oikeussalissa, kun asiaa käsitellään. Myös oikeudenkäyntiasiakirjat ja tuomio voidaan tarpeellisin osin määrätä salassa pidettäväksi. Jopa henkilöllisyytesi voidaan määrätä salassa pidettäväksi. Tyypillisiä tällaisia asioita ovat seksuaalirikokset. Jos haluat asiiasi käsitteä suljetuin ovin, sitä on hyvä pyytää ennen oikeudenkäyntipäivää, mutta viimeistään oikeudenkäynnin alkaessa. Vaikka rikosasia käsiteltäisiin ilman yleisöä, avustajalla, tukihenkilöllä, tulkilla, alaikäisen vanhemmilla ja edunvalvojalla on oikeus olla läsnä oikeudenkäynnissä.

Varsinainen asian käsittely

Oikeudenkäynti noudattaa tiettyä käsittelyjärjestystä. Aivan aluksi puheenjohtaja varmistaa, että kaikki oikeudenkäyntiin sakon uhalla kutsutut ovat paikalla. Jos kaikki eivät ole paikalla, voidaan asia silti joissain tapauksissa käsitellä, mikäli siitä on ilmoitettu kutsutuille etukäteen. Mikäli kaikki oleelliset osapuolet eivät ole paikalla, istunto voidaan joutua siirtämään toiseen ajankohtaan. Kutsuttujen läsnäolon varmistamisen jälkeen paikalla olevat todistajat ja asiantuntijat poistetaan salista odottamaan omaa todistelu- tai lausuntovuoroaan.

Joissain tapauksissa syytetylle voidaan pyytää mielentilatutkimusta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, onko rikoksesta syytetty ymmärtänyt tekonsa seuraukset, eli onko hän ollut kokonaan tai osittain syyntakeinen rikoksen tekohetkellä. Kokonaan syyntakeetonta ei voida tuomita rikoksesta. Tutkimuksen tekemisestä päättää tuomioistuin. Joskus mielentilatutkimus tehdään jo ennen oikeudenkäyntiä, mutta useimmiten sitä pyydetään itse oikeudenkäynnissä.

Mielentilatutkimus tehdään psykiatrisessa sairaalassa. Sen perusteella tutkitaan, onko syytetty voinut ymmärtää tekonsa seurauksen, eli onko hän kokonaan tai osittain syyntakeinen. Tutkimuksen tekeminen saattaa kestää useita kuukausia. Oikeudenkäynti keskeytetään tutkimuksen ajaksi.

Rikosasian käsittelyjärjestys oikeudenkäynnissä

- Aluksi syyttäjä esittää vaatimuksensa syytettyä kohtaan ja perustelee ne.
- Uhri eli asianomistaja tai hänen oikeudenkäyntiavustajansa esittää omat vaatimuksensa.
- Syytetty eli vastaaja tai hänen oikeudenkäyntiavustajansa esittää puolustuspuheenvuoron ja ottaa kantaa mahdollisiin vahingonkorvausvaatimuksiin.
- Syyttäjä ja asianomistaja tai hänen oikeudenkäyntiavustajansa perustelevat kantansa tarkemmin ja vastaaja lausuu oman näkemyksensä esitetyistä asioista.
- Seuraavaksi otetaan vastaan kirjalliset todisteet ja lausunnot. Sen jälkeen kuullaan asianomistajaa ja syytettyä, mikäli he haluavat tulla kuulluiksi. Tämän jälkeen kuullaan todistajat ja asiantuntijat.
  - Todistajien kertomukset tallennetaan. Heitä pyydetään kertomaan vapaamuotoisesti ja mahdollisimman tarkasti tapahtumien kulusta ja rikoksesta aiheutuneista seurauksista. Sen jälkeen heille voidaan esittää tarkentavia kysymyksiä syyttäjän, puheenjohtajan tai rikosasian osapuolten toimesta.
  - Suullisessa käsittelyssä asian ratkaisuun vaikuttavat ne asiat, jotka tuodaan suullisesti esiin itse oikeudenkäynnissä. Joissain tapauksissa voidaan viitata myös esitutkintapöytäkirjaan.
  - Todistajilta ja asiantuntijoilta pyydetään ennen todistamista vakuutus. Asianomistajilta eli uhreilta ei ole tapana sitä pyytää, mutta heitä saatetaan muistuttaa totuudessa pysymisen velvoitteesta.

- Asianomistaja ja todistaja eivät saa lukea kertomustaan suoraan esitutkintapöytäkirjasta tai muusta asiakirjasta. Muistin tueksi voi olla paperilla lyhyitä muistiinpanoja helpottamassa kertomuksen johdonmukaista etenemistä. Mikäli sinulla ei ole avustajaa, joka esittäisi vahingonkorvausvaatimuksesi, voit lukea sen osuuden suoraan paperistasi.
- Loppulausunnoissaan asianosaiset esittävät käsityksensä oikeudenkäynnin aikana esitetyistä todisteista ja siitä, miten asia heidän mielestään kuuluisi ratkaista. Ensin vuorossa on syyttäjä, sitten uhri tai hänen oikeudenkäyntiavustajansa ja sen jälkeen syytetty tai hänen oikeudenkäyntiavustajansa.
- Tämän jälkeen tuomarit jäävät harkitsemaan miten rikosasia ratkaistaan ja istuntosali tyhjenetään.
- Tuomio ja päätös vahingonkorvauksista annetaan joko samana päivänä tai sen saa myöhemmin ilmoitettuna aikana tuomioistuimen kansliasta. Se voidaan noutaa sieltä tai se toimitetaan oikeudenkäyntiavustajille. Joissain tuomioistuimissa sen voi saada pyydettäessä myös kirjeitse tai sähköpostilla. Tuomion yhteydessä annetaan muutoksenhakuohjeet, eli kuinka toimia, jos osapuolet haluavat valittaa ratkaisusta hovioikeuteen.
- Oikeudenkäynnit ja tuomioistuimen ratkaisut ovat julkisia, jollei tuomioistuimien määrää ratkaisua joiltain osin salassa pidettäväksi. Oikeudenkäynnissä esiintyvät asiakirjat, kuten esitutkintapöytäkirja liitteineen ovat lähtökohtaisesti julkisia oikeudenkäynnin jälkeen.

Todistajan vakuutus: Minä N. N. lupaan ja vakuutan kunnian ja oman tuntoni kautta, että minä todistan ja kerron kaiken totuuden tässä asiassa siitä mitään salaamatta tai siihen mitään lisäämättä taikka sitä muuttamatta.

Asiantuntijan vakuutus: Minä N.N. lupaan ja vakuutan kunnian ja oman tuntoni kautta, että täytän parhaan ymmärrykseni mukaan minulle annetun asiantuntijatehtävän.

Päätöksestä valittaminen

Jos asianomistaja, tuomittu tai syyttäjä ovat tyytymättömiä käräjäoikeuden tuomioon, he voivat valittaa siitä hovioikeuteen. Jos osapuolet eivät valita tuomiosta, se jää pysyväksi, eli tuomio on lainvoimainen. Tyytymättömyydestä tuomioon on ilmoitettava seitsemän vuorokauden sisällä tuomion antamis-päivästä, eli viimeistään seuraavan viikon vastaavana viikonpäivänä virka-aikana. Sen jälkeen on 30 vuorokautta aikaa toimittaa mahdollinen valitus. Osapuolet voivat tarkistaa käräjäoikeuden muutoksenhakukansliasta seitsemän päivän kuluttua tuomion antamisesta, ovatko muut asianosaiset valittaneet.

Lievimissä rikoksissa osapuolten on haettava hovioikeudelta ensin jatko-käsittelylupa. Käytännössä jatkokäsittelyluvan saaminen uhrin tai syyttäjän toimesta voi olla epävarmaa, mikäli syytettyä ei ole tuomittu useamman kuukau-den ehdolliseen tai ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Valituskirjelmässä valittaja ilmoittaa, millä perusteella hän on tyytymätön tuomioon ja miten hän haluaa sitä muutettavan. On tavallista, että asia käsitel-lään hovioikeudessa noin vuoden kuluttua käräjäoikeuden tuomiosta. Jos käräjäoikeuden käsittely on ollut suullinen, hovioikeudenkin käsittely on usein myös suullinen. Se toistaa käsittelyjärjestykseltään samaa kaavaa kuin käräjä-oikeuden istunto. Hovioikeudessa ei ole lautamiehiä eli maallikotuomareita. Asian ratkaisevat vain lainoppineet tuomarit. Tuomio annetaan yleensä hovi-oikeuden kansliasta kirjallisena erikseen ilmoitettuna ajankohtana.

Hovioikeuden ratkaisuun voivat osapuolet vielä hakea muutosta korkeimmasta oikeudesta, mikäli korkein oikeus myöntää valitusluvan. Valitusluvan saa harvoin. Korkein oikeus on niin sanottu ennakkopäätöstuomioistuin, joka käsittelee lähinnä sellaisia asioita, joihin laki ei anna selvää vastausta. Korkeim-man oikeuden päätöksistä muodostuu oikeusohjeita, joiden perusteella vastaa-vanlaisia asioita ratkaistaan alemmissa oikeusasteissa.

Vahingonkorvaus- vaatimukset

Rikoksen tekijä on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingot. Mikäli pyydät syyttäjää ajamaan vahingonkorvausvaatimuksiasi oikeudenkäynnissä,

Vahingonkorvausvaatimukset on esitettävä vähintään alustavasti poliisin esitutkinnassa ja viimeistään perusteltuina ja eriteltyinä tuomioistuimelle ennen oikeudenkäyntiä.

sinun on esitettävä vahingonkorvausvaatimuksesi vähintään alustavasti poliisin esitutkinnassa ja viimeistään perusteltuina ja eriteltyinä tuomioistuimelle ennen oikeudenkäyntiä. Näin on toimittava, vaikka käytännössä saatat saada myöhemmin tiedon, että syyttäjä ei aja vahingonkorvausvaatimuksiasi.

Usein väkivaltarikoksiin liittyy niin sanottuja aineettomien vahinkojen korvausvaatimuksia, kuten kipu ja särky. Niitä on vaikeaa kenenkään muun perustella, joten on tavallista, että uhrin on itse oltava paikalla kertomassa niistä.

Vahingonkorvauksia voi vaatia rikoksen tekijältä korkoineen. On tärkeää, että olet säilyttänyt kaikki kuitit kuluistasi. Kulujen perusteleminen kuitein on yksinkertaisempaa. Myös asiantuntijan arvio pahoinpitelyn yhteydessä vahingoituneiden henkilökohtaisten tavaroiden (esimerkiksi matkapuhelin tai silmälasit) rahallisesta arvosta on hyvä tosite vahingon suuruudesta. Jos et hanki avustajaa oikeudenkäyntiin, kannattaa silti varmistaa oikeus vahingonkorvauksiin asiantuntijalta, esimerkiksi Rikosuhripäivystyksen maksuttomasta Juristin puhelinneuvonnasta.

Mahdollisuudet saada korvauksia vaihtelevat, joten ne on selvitettävä tapauskohtaisesti. Ensijaisesti korvauksista on vastuussa rikoksen tekijä. Oikeudenkäynnissä voidaan vahvistaa rikosentekijän korvausvelvollisuus tuomioon, jolloin korvaus on sellaisenaan ulosottokelpoinen. Korvauksia voi saada myös muun muassa Valtiokonttorista, vakuutusyhtiöstä tai Kelasta.

Vahingonkorvauksien maksamisesta voidaan sopia rikoksen tekijän kanssa myös vapaaehtoisessa sovittelussa tai oikeudenkäynnin jälkeen tai korvauksen perimisen voi antaa ulosottomiehen hoidettavaksi. Ulosottohakemus tehdään kirjallisesti tai sähköisesti rikoksesta tuomitun asuin- tai kotipaikan ulosottomiehelle. Ulosottohakemus on uudistettava määräajoin. Tarkempia tietoja saat oman alueesi ulosottovirastosta.

Tavallisimpia vahingonkorvausvaatimusten perusteita väkivaltarikoksissa ovat:

- vammojen ja sairauden hoitokulut sekä psyykkisestä hoidosta aiheutuneet kulut
- fyysinen kipu ja särky
- muu tilapäinen haitta (esimerkiksi psyykinen haitta ja fyysiset vammat)
- henkinen kärsimys
- pysyvä fyysinen haitta (esimerkiksi kosmeettinen haitta tai invalideetti)
- esinevahingot (esimerkiksi silmälasien tai vaatteiden rikkoutuminen)
- työansion menetys työkyvyttömyyden ajalta
- matkakulut
- vakuutusten omavastuuosuudet
- oikeudenkäyntikulut
- kuolemantapauksissa muun muassa hautauskulut ja elatuksen menetys

Valtion varoista maksettavat korvaukset

Väkivaltarikoksissa on tavallista, että korvauksia haetaan suoraan Valtiokonttorista, vaikka niitä ei ole yritetty ensin periä rikoksesta tuomitulta. Pääsääntöisesti voit saada korvausta vain, kun olet tehnyt rikoksesta rikosilmoituksen ja olet vaatinut korvauksia rikoksenteikijältä oikeudessa.

Jos rikosasia on jäänyt selvittämättä, tekijää ei ole saatu kiinni tai asiaa ei ole muusta syystä käsitelty oikeudessa (esimerkiksi rikoksen tekijä on alaikäinen), voit hakea korvauksia Valtiokonttorista ilman tuomioistuimen päätöstä. Mikäli vahingonkorvauksista on sovittu rikos- ja riita-asioiden sovittelutoiminnassa, eikä korvausvelvollinen maksakaan niitä, voi korvauksia hakea Valtiokonttorista kts. s 44. Tässä tilanteessa sinun on kuitenkin tehtävä tapahtuneesta ensin rikosilmoitus poliisille ja toimitettava Valtiokonttorille selvitykset korvausvaatimuksiisi liittyen. Näitä ovat esimerkiksi lääkärinlausunnot ja kuitit kuluista.

Valtiokonttori voi maksaa rikosvahinkolain mukaisia korvauksia pääasiassa henkeen ja terveyteen sekä vapauteen kohdistuvissa rikoksissa. Oikeusrekisterikeskus perii sinulle maksetut korvaukset aikanaan rikokseen tuomitulta. Valtiokonttori voi poiketa tuomioistuimen ratkaisusta tietyissä tapauksissa ja korvauksilla on enimmäismäärät.

Oikeus valtion varoista maksettavaan korvaukseen on toissijainen. Siitä vähennetään korvaus, jonka olet saanut tai tulet saamaan muun lain tai vakuutuksen nojalla. Siitä vähennetään myös korvaus, jonka rikoksen tekijä on jo maksanut sinulle.

Hakemuslomakkeita voi tulostaa tai sen voi täyttää sähköisesti Valtiokonttorin verkkosivulta (valtiokonttori.fi). Hakemukseen liitetään tuomioistuimen ratkaisu. Mikäli sitä ei ole, liitetään poliisin esitutkintapöytäkirja tai muu luotettava selvitys tapahtumien kulusta ja vahinkojen suuruudesta sekä lääkärintodistukset ja kuitit. Jos sinulla on oikeudenkäyntiavustaja, voit pyytää häntä täyttämään Valtiokonttorin hakemuksen tai voit pyytää apua Rikosuhripäivystyksestä.

Valtiokonttori ei maksa korkoja tai enempää korvauksia kuin oikeus on määrännyt, ellei kysymyksessä ole vasta tuomion jälkeen tietoon tullut kulu tai vahinko. Esimerkiksi pysyvä haitta voi olla arvioitavissa vasta tuomion jälkeen. Kun asia on käsitelty tuomioistuimessa, sinulla on kolme vuotta aikaa korvauksen hakemiseen oikeuden lainvoimaisesta päätöksestä lukien. Mikäli asiaa ei ole käsitelty tuomioistuimessa, korvausta on haettava kymmenen vuoden kuluessa rikoksentekopäivästä lukien.

Valtiokonttorin käsittelyajat ovat noin kuudesta kahdeksaan kuukautta. Valtiokonttorista myönnettyyn korvaukseen tehdään perusvähennys, joka vuonna 2020 tapahtuneiden rikosten osalta on 220 euroa. Perusvähennyksen määrä riippuu rikoksentekovuodesta ja määrää tarkistetaan kolmen vuoden välein. Mikäli Valtiokonttori ei ole maksanut kaikkia tuomioistuimen määräämiä korvauksia tai et ole saanut korvausta muualta, voit laittaa loppusumman ulosoton kautta perittäväksi rikosentekijältä. Jos olet tyytymätön Valtiokonttorin korvauspäätökseen, voit valittaa siitä vakuutusosastoille.

Korvauksia maksetaan pääasiassa henkilövahingoista,

joita ovat pääasiassa:

- Kipu ja särky sekä muu tilapäinen haitta
- Pysyvä haitta (myös kosmeettinen haitta)
- Kärsimys
  - Pääasiassa vapauteen kohdistuneet rikokset, henkirikoksien yritykset, törkeät pahoinpitelyt tai niiden yritykset ja seksuaalirikokset
- Tarpeelliset sairaanhoitokulut ja muut vahingosta aiheutuneet tarpeelliset kulut
  - Sairaanhoidon välittömästi liittyvä lääkinällinen kuntoutus
- Ansionmenetyks työkyyttömyysajalta sekä työnantajalle tämän maksama palkka
- Henkilövahingon tai hoitotoimien yhteydessä vahingoittuneet vaatteet ja tavanomaiset käyttöesineet, kuten silmälasit, hammasproteesit, rannekello ja matkapuhelin
- Oikeudenkäyntikulut kohtuulliseen määrään asti
- Korvauksen hakemuskulut (oikeusavun edellytykset täyttävälle)
- Erityisen läheisen henkilön korvaukset (esimerkiksi alaikäisten vanhemmat, puoliso, avopuoliso tai muu vastaavassa asemassa oleva henkilö)
  - Vahingon kärsineen hoidosta aiheutuneet tarpeelliset kulut ja ansionmenetyks työstä poissaolon ajalta
  - Korvausta voidaan maksaa myös oikeudenkäynti- ja hakemuskuluista

Kuolemantapauksen johdosta voidaan korvata:

- Hautauskulut kohtuulliseen määrään
  - Arkku, hautapaikka, hautakivi, muistotilaisuus, kuolinilmoitus
- Hautaamiseen liittyvät kohtuulliset kustannukset
  - Surmansa saaneen vanhemmille, lapsille, aviopuolisolle sekä muulle näihin rinnastettavalle erityisen läheiselle henkilölle
  - Matkakulut, kukkalaitteet, suruvaatteet
- Elatuksen menetyks
  - Elatukseen tai elatusapuun oikeutetuille henkilöille tai muuten surmansa saaneen elatuksen varassa olleelle henkilölle

- Läheisen henkilövahinko
  - Surmansa saaneen vanhemmille, lapsille, aviopuolisolle sekä muulle heihin rinnastettavalle surmansa saaneen erityisen läheiselle henkilölle
  - Tarpeelliset sairaanhoitokustannukset ja muut tarpeelliset kulut
  - Sairaanhoidon välittömästi liittyvä lääkinnällinen kuntoutus
  - Ansionmenetys
- Oikeudenkäynti- ja hakemuskulut

Valtiokonttori voi korvata ulkomailla tapahtuneita rikosvahinkoja tietyin edellytyksin:

- Rikoksen uhrin kotipaikka rikoksen tekohetkellä on Suomessa.
- Uhrin oleskelu ulkomailla on johtunut opiskelusta, työstä tai näihin verrattavista syistä.
- Oikeutta korvaukseen pidetään muuten perusteltuna, esimerkiksi kun otetaan huomioon rikoksen läheinen yhteys Suomeen, rikoksen tekijän ja uhrin välisen suhteen läheisyys, vahingon laatu sekä vahinkoa kärsineen mahdollisuus saada korvausta muualta.

Jos Suomessa asuva henkilö on joutunut väkivaltarikoksen uhriksi toisessa EU:n jäsenvaltiossa, hän voi jättää korvaushakemuksen oman asuinvaltionsa viranomaiselle (Suomessa Valtiokonttoriin) suomeksi tai ruotsiksi. Käännöskuluista, neuvonnasta ja hakemuksen lähettämisestä eteenpäin huolehtii Valtiokonttori. Korvaus myönnetään tekopaikkavaltion rikosvahinkojen korvaamisesta annetun lainsäädännön perusteella ja sen maksaa sen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, jonka alueella rikos on tehty.

Lähestymiskielto

Jos pelkäät turvallisuutesi puolesta, voit hakea itsesi ja/tai lastesi suojaksi lähestymiskieltoa sille, joka sinua uhkaa. Lähestymiskielto tarkoittaa, että henkesi, terveytesi, vapautesi tai rauhasi suojaamiseksi tai häirinnän estämiseksi voidaan toista kieltää ottamasta sinuun yhteyttä tai lähestymästä millään tavalla.

Lähestymiskieltoa voi pyytää kuka tahansa, joka perustellusti tuntee itsensä toisen uhkaamaksi tai häiritsemäksi. Lähestymiskiellolla pyritään turvaamaan suojattavan arkea lähitulevaisuudessa, ei hakemaan rangaistusta jo tapahtuneista rikoksista. Niistä tulee tehdä erikseen rikosilmoitus, joka voidaan käsitellä rikosasiaan ja josta voidaan langettaa asiaan kuuluva rangaistus. Tyypillisiä tapauksia, joissa lähestymiskieltoa haetaan, ovat entisen puolison tai asuin-kumppanin uhkailu tai häirintä sekä tilanteet, joissa aikuinen lapsi pyrkii kirstämään iäkkäältä vanhemmaltaan rahaa tai pahoinpitelee häntä.

Lähestymiskielto voidaan määrätä myös, kun kiellolla suojattava ja kieltoon määrättävä henkilö asuvat samassa asunnossa. Myös syyttäjä, poliisi ja sosiaaliviranomainen voi hakea kiellon määräämistä, jos suojattava ei jostain syystä pysty sitä itse tekemään.

Lähestymiskiellon hakeminen

Lähestymiskieltoa haetaan tavallisimmin käräjäoikeudelta. Mikäli asia käsitellään oikeudenkäynnissä, se tulee tavallisesti käsitteilyyn muutamien viikkojen kuluessa. Joskus käräjäoikeus voi määrätä poliisin selvittämään lähestymiskiellon määräämisen perusteita ennen mahdollista oikeudenkäyntiä. Tällöin poliisi voi kuulustella sinua ensin.

Tarvittaessa poliisi voi määrätä myös väliaikaisen ja heti voimaan astuvan lähestymiskiellon. Tällöin lähestymiskielto määräys menee viipymättä käräjäoikeuden tutkittavaksi. Poliisi määrää väliaikaisen lähestymiskiellon lähinnä vain akuuteissa tapauksissa ja tyypillisesti silloin, kun lähestymiskieltoon määrättävä on poliisin kiinniottamana. Tällöinkin lähestymiskieltoasia on käsiteltävä vielä käräjäoikeudessa. Väliaikainen kieltomääräys on voimassa sen ajan, kunnes käräjäoikeus käsittelee asian.

On tärkeää, että kirjaat tapahtumat muistiin välittömästi ja keräät lähestymiskiellotohakemuksesi tueksi kaikki mahdolliset todisteet sekä todistajien yhteystiedot. Mahdolliseen väkivaltaan, häirintään, uhkauksiin tai vapautteen kohdistuviin rikoksiin liittyvä rikosilmoitus tukee myös lähestymiskiellon hakemista. Rikoksen ei kuitenkaan tarvitse olla vielä tapahtunut, jotta lähestymiskielloa voi hakea. Pelkkä perusteltu syy olettaa, että saatat joutua edellä mainittujen rikosten uhriksi, riittää. Perheen sisäisen lähestymiskiellon määräämisen kynnyks on kuitenkin tätä korkeampi.

Hyviä kirjallisia todisteita ovat:

- lääkärintodistukset
- kopiot sairauskertomuksesta
- sosiaaliviranomaisen kirjaukset
- turvakodin kirjaukset
- kirjeet, sähköposti-, teksti- tai muut viestit
- kirjaamasi vastaanotetut puhelut ja soittoyritykset: puheluiden lukumäärät, ajankohdat ja sisällöt

Hakemuksen löydät verkkosivuilta oikeus.fi

Lähestymiskielloasian käsittelyssä on merkitystä sillä, miten huolellisesti olet hakemuksesi tehnyt. Voit pyytää oikeudenkäyntiavustajaltasi tai Rikosuhripäivystyksestä apua hakemuksen tekemiseen.

Mikäli et käytä hakemuksen täyttämiseen asiantuntija-apua, voit tarkistaa, että hakemuksessa on kaikki tarvittava tieto vastaamalla alla oleviin kysymyksiin:

- Mitä on tapahtunut? Kuvaile kokonaisuus.
- Kenen taholta koet uhkaa tai häirintää?
- Minkälaisen uhan tai häirinnän kohteeksi olet joutunut?
  - Onko ollut väkivaltaa? Kuvaile millaista se on ollut.
  - Onko yhteydenottoja puhelimitse, sähköpostilla, viesteillä?
  - Millaisia yhteydenottojen sisällöt ovat olleet?
  - Oletko säästänyt viestejä?

- Seurataanko sinua?
  - Kuinka usein? Missä? Milloin?
- Kauanko tilanne on jatkunut?
- Kuinka usein häirintää, seuraamista tai väkivaltaa on tapahtunut?
  - Noin 5 kertaa, kymmeniä kertoja, satoja...?
  - Kuinka tiiviisti toistuu? Päivittäin, viikoittain, kuukausittain?
- Oletko tehnyt rikosilmoituksen tai muuten ottanut yhteyttä viranomaisiin asian vuoksi?
  - Oletko joutunut hälyttämään poliisin tilanteisiin?
- Oletko käynyt lääkärissä?
  - Onko sinulla lääkärintodistusta tai mahdollisuutta saada sitä tarvittaessa?
- Oletko tehnyt muita toimia saadaksesi häirinnän tai uhkaamisen loppumaan?
- Onko joku nähnyt tilanteita, joihin viittaa?
- Ovato esimerkiksi naapurisi kuulleet tai nähneet väkivaltatilanteita tai uhkauksia?
- Ovato mahdolliset lapsesi olleet mukana tilanteissa?
- Mikä on käsityksesi häirinnän jatkumisesta tai rikoksen uhasta vastaisuudessa?
- Pelkäätkö?
  - Mitä pelkää tapahtuvan, mikäli lähestymiskieltoa ei määrätä?
  - Miten asia vaikuttaa normaaliin elämään? Voitko liikkua normaalisti? Voitko olla työ- tai opiskelupaikalla, harrastuksissa, lasten koulussa tai päivähoitopaikalla?
  - Miten asia vaikuttaa hyvinvointiisi? Nukutko? Syötkö? Pystytkö keskittymään?
- Jos haet laajennettua lähestymiskieltoa, kerro missä paikoissa tunnet olosi turvattomaksi?
  - Pohdi ainakin näitä: koti, loma-asunto, työ- tai opiskelupaikka, lasten koulu tai päivähoitopaikka, harrastuspaikat, lähialueen palvelut, läheisen ystävän tai sukulaisten koti?
- Haetko suojaa itsellesi vai myös mahdollisesti alaikäisille lapsillesi?

Lähestymiskiellon sisältö

Lähestymiskielloa voi hakea perusmuotoisena, laajennettuna tai perheen sisäisenä.

- Perusmuotoiseen lähestymiskieltoon määrätty henkilö ei saa tavata suojattavaa henkilöä eikä muutenkaan ottaa häneen yhteyttä tai yrittää sitä. Suojattavaa henkilöä ei saa myöskään seurata tai tarkkailla.
- Laajennettu lähestymiskielto tarkoittaa myös kieltoa oleskella tietyllä alueella, esimerkiksi suojattavan henkilön vakituisen asunnon, loma-asunnon, työpaikan tai muun oikeuden ratkaisussa erikseen määrätyn paikan läheisyydessä. Huomioi, että jos olet muuttanut salaiseen osoitteeseen, laajennettu lähestymiskielto määräys antaa kieltoon määrättävälle viitteitä asuinpaikasta. Tällöin voi olla parempi hakea perusmuotoista lähestymiskielloa.
- Perheen sisäistä lähestymiskielloa voi hakea silloin, jos asutte samassa taloudessa. Kieltoon määrätyn henkilön on poistuttava yhteisestä asunnosta eikä hän saa palata sinne. Hän ei myöskään saa tavata eikä muutoin ottaa yhteyttä henkilöön, jota kiellolla suojataan. Kiellettyä on myös suojattavan henkilön seuraaminen ja tarkkailu. Myös perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä laajennettuna koskemaan oleskelua tietyssä muussa paikassa, esimerkiksi yhteisen asunnon läheisyydessä.
  - Perheen sisäisellä lähestymiskiellolla ei puututa osapuolten taloudellisiin velvollisuuksiin (esimerkiksi vuokran maksuun), asunnon omistus- tai vuokrasuhteisiin eikä koti-irtaimiston jakoon. Kiellon määrittämisellä ei myöskään ole oikeudellisia vaikutuksia yhteisten lasten huoltoon, tapaamisoikeuteen eikä elatukseen. Lasten tapaamisten järjestämisestä tulee sopia erikseen.
  - Perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä ainoastaan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen tai sen uhan torjumiseksi, ei sen sijaan silloin, jos kyse on rauhaan kohdistuvasta rikoksesta tai häirinnästä.
  - Koska velvoite poistua omasta kodista merkitsee voimakkaampaa puuttumista henkilön oikeuksiin kuin tavallinen lähestymiskielto, perheen sisäisen lähestymiskiellon määrittämisessä edellytetään korkeampaa todennäköisyyttä siitä, että ilman lähestymiskiellon määrittämistä, kieltoon määrättävä syyllistyi edellä mainittuihin rikoksiin.

Kiellolla ei estetä asiallisista syistä tapahtuvaa yhteydenottoa. Yhteydenotto on kiellostä huolimatta sallittu esimerkiksi yhteisen lapsen äkillisesti sairastuessa. Ennakoitavissa olevat tilanteet tulee ottaa huomioon jo lähestymiskielloa koskevassa päätöksessä. Esimerkiksi lapsen tapaamiseen liittyvät kohtaamiset tai omaisuuden osituksen vaatimat yhteydenotot voidaan määrätä järjestettävissä sosiaaliviranomaisen välityksellä tai sivullisen läsnä ollessa.

Lähestymiskiellon kesto

Lähestymiskiello on voimassa kärjäoikeuden määräämän ajan, kuitenkin enintään vuoden. Tarvittaessa kielloa voidaan jatkaa. Perheen sisäinen lähestymiskiello voidaan kuitenkin määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi. Voimassaolo harkitaan tapauskohtaisesti. Kiello voidaan tarvittaessa uudistaa enintään kolmeksi kuukaudeksi.

Lähestymiskielloasia kärjäoikeudessa

Lähestymiskiellohakemus käsitellään kärjäoikeudessa kiireellisenä. Asia käsitellään rikosasian tavoin oikeudenkäynnissä, jossa käydään läpi asiassa esitetty selvitys sekä kuullaan molempia osapuolia ja todistajia. Syyttäjää ei ole läsnä näissä oikeudenkäynneissä, mikä tarkoittaa, että sinulta odotetaan enemmän aktiivisuutta asian esittelyssä kuin rikosoikeudenkäynnissä.

Kiellon määräämisen perusteina ovat olosuhteet, oma uhkakokemus sekä mahdolliset kirjalliset todisteet ja todistajien kertomukset. Painavana perusteenä voidaan pitää tapahtunutta väkivallantekoa, mutta se ei ole edellytys kiellolle. Myös henkilön häiritseminen tai uhkailu esimerkiksi kotipiirissä, työpaikalla tai julkisilla paikoilla voi olla riittävä peruste lähestymiskiellon määräämiselle. Kärjäoikeus voi ratkaista lähestymiskielloasian, vaikka kielloon vaadittu kieltäytyy tulemasta oikeuteen.

Lähestymiskiello tulee voimaan heti, kun se on määrätty. Kiellon rikkomisesta ei kuitenkaan voida rangaista, ennen kuin viranomaiset ovat saaneet ilmoitettua siitä lähestymiskielloon määrättylle. Huomioithan, että myöskään kiellolla suojattavan ei pidä ottaa yhteyttä kielloon määrättyyn. Jos lähestymiskiello osoittautuu myöhemmin tarpeettomaksi, sen kumoamista pyydetään kärjäoikeudelta. Asianosaiset eivät voi keskenään sopia kiellon päättymisestä.

Mitä lähestymiskiellon hakeminen maksaa

Lähestymiskiellon hakemisesta peritään 260 euron suuruinen oikeudenkäyntimaksu (vuoden 2020 tilanne). Maksu peritään siinä tapauksessa, että lähestymiskieltoa ei määrätä. Tuloihin ja varallisuuteen perustuvaa oikeusapua saavalta hakijalta maksua ei peritä. Maksu peritään myös käräjäoikeudelle toimitetusta, mutta myöhemmin peruutetusta lähestymiskieltohakemuksesta.

Molemmat osapuolet vastaavat omien oikeudenkäyntiavustajiensa palkkioista. Voit saada oikeusapua myös lähestymiskieltoasiiaan, mikäli sinun katsotaan olevan oikeutettu oikeusapuun. Voit käyttää valintasi mukaan avustajanasi asianajajaa, luvan saanutta oikeudenkäyntiavustajaa tai julkista oikeusavustajaa. Oikeusavun saamiseen vaikuttavat tulot ja varallisuus sekä kulloinenkin tilanne. Useimmat oikeusturvavakuutukset eivät korvaa oikeudenkäyntiavustajan kuluja lähestymiskieltoasiassa. Sinun kannattaa tarkistaa omat vakuutusehtosi vakuutusyhtiöstäsi. Valtiokonttori ei myöskään korvaa näitä kuluja. Mikäli et ole oikeutettu oikeusapuun, voit käyttää valitsemaasi oikeudenkäyntiavustajaa omalla kustannuksellasi.

Lähestymiskiellon hakemisesta ei kannata luopua, vaikka sinulla ei olisikaan mahdollisuutta käyttää oikeudenkäyntiavustajan palveluja. Huolellisesti tehty hakemus voi hyvin riittää ja käytännössä lähestymiskieltoasiat käsitellään käräjäoikeudessa niin perusteellisesti, että voit selviytyä ilman avustajaa. Rikosuhripäivystys auttaa sinua maksuttomasti lähestymiskieltohakemuksen laatimisessa ja voit pyytää myös tukihenkilöä mukaan oikeudenkäyntiin.

Lähestymiskiellon rikkominen

Kaikki käräjäoikeuden määräämät lähestymiskiellot merkitään erityiseen poliisin henkilörekisteriin. Jos uhkailu, häirintä tai muu sellainen jatkuu kiellon määräämisen jälkeen, ilmoita tapahtuneesta heti poliisille. Voidakseen toimia poliisin ei tarvitse odottaa, että uhkaaja esimerkiksi ryhtyy väkivaltaiseksi. Riittää, että hän lähestyy kiellolla suojattua. Jos joudut hälyttämään poliisin välittömästi paikalle, on tärkeää, että mainitset määrätystä lähestymiskiellosta. Lähestymiskiellon rikkominen voi jo sellaisenaan toimia perusteena kiinniottamiselle.

Lähestymiskiellon rikkomisesta voidaan rangaista sakolla tai enintään yhdellä vuodella vankeutta. Kiellon rikkominen on virallisen syytteen alainen rikos, jolloin syyttäjällä on oikeus viedä asia oikeuteen.

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu on maksutonta, puolueetonta, vapaaehtoisuuteen ja vaitiolovelvollisuuteen perustuvaa palvelua, jota on saatavilla koko Suomessa.

Sovittelu tarjoaa mahdollisuuden rikosten ja riitojen aiheuttamien ristiriitatilanteiden selvittämiseksi ja ratkaisemiseksi. Se on perinteiselle tuomioistuinkäsittelylle vaihtoehtoinen tai sen kanssa rinnakkainen tapa käsitellä rikosasiaa. Lähtökohtana on yhteinen tapaaminen, jossa osapuolten lisäksi on mukana 1–2 vapaaehtoista sovittelijaa. Tapaamisessa pyritään rakentavalla keskustelulla selvittämään tapahtunut sekä sopimaan mahdollisten vahinkojen korvaamisesta. Mikäli osapuolet pääsevät yhteisymmärrykseen, asiasta laaditaan kirjallinen sopimus, jonka he allekirjoittavat.

Sovittelutoimisto toimittaa sopimuksen poliisille tai syyttäjälle tiedoksi. Asianomistajarikoksissa, jotka ovat yleensä lieviä rikoksia, asiaa ei käsitellä enää oikeudessa, mikäli uhri luopuu rangaistusvaatimuksestaan, eikä yleinen etu syyttäjän näkemyksen mukaan muuta vaadi. Virallisen syytteen alaisissa rikoksissa, joita väkivaltarikokset useimmiten ovat, lopullinen harkintavalta syytteen nostamisesta on syyttäjällä. Sovinnon syntyessä oikeudenkäynti saatetaan välttää kokonaan.

Sovitteluun osallistuminen edellyttää osapuolten henkilökohtaista ja vapaaehtoista suostumusta. Alaikäisten sovitteluun vaaditaan hänen oman suostumuksensa ohella myös huoltajan, edunvalvojan tai muun laillisen edustajan suostumus. Suositus on, ettei toistuvaa lähisuhdeväkivaltaa sovittella.

Sovittelussa voidaan käsitellä myös väkivaltarikoksia. Se on hyvä mahdollisuus käydä tapahtumat läpi ja saada niille hyvitys. Se voi myös helpottaa mahdollista pelkoa rikoksesta epäiltyä kohtaan. Yleisimmin sovittelua ehdottavat syyttävä tai poliisi. Myös asianosaiset voivat itse tehdä aloitteen, lukuun ottamatta lähisuhdeväkivaltaa.

Sovittelun onnistumisen edellytyksenä on, että rikoksesta epäilty vahvistaa tapahtumat, ottaa vastuun teostaan ja sovittelu on kaikin puolin uhrin edun mukaista.

Sovittelun onnistumisen edellytyksenä on, että rikoksesta epäilty vahvistaa tapahtumat oleellisilta osin, ottaa vastuun teostaan ja sovittelu on kaikin puolin uhrin edun mukaista. Mikäli rikoksesta epäilty kiistää tapahtuneen tai muuten ei ole valmis ottamaan vastuuta teosta, sovitteluun osallistumista kannattaa harkita tarkoin. Osallistuminen sovitteluun on aina vapaaehtoista ja sen voi

peruuttaa tai keskeyttää milloin tahansa. Uhrin ei koskaan pidä suostua sovitteluun painostettuna. Painostettuna laadittu sopimus ei ole pätevä.

Mikäli harkitset sovitteluun osallistumista, sinun kannattaa varmistaa oikeus-
turvasi ennen sovitteluun suostumista tai mahdollisen sopimuksen allekirjoittamista. Näitä asioita ovat muun muassa vahingonkorvausten laatu ja määrä, niiden saamisen varmistaminen ja rangaistusvaatimuksesta luopumisen merkitys. Näihin saat neuvoja sovittelutoimiston lisäksi Rikosuhripäivystyksestä.

Kun sovitaan vahingonkorvauksista, ne tulee eritellä sopimukseen samalla tavalla kuin tuomioistuinkin edellyttää. Sopimuksessa sovittua vahingonkorvausten suorittamista seurataan. Mikäli et saa sovittua suoritusta ajallaan, ole yhteydessä välittömästi sovittelutoimistoon. He voivat olla yhteydessä korvausvelvolliseen. Mikäli korvausta ei edelleenkään suoriteta, henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvien rikosten osalta voidaan asianmukaisesti laadittuun sopimukseen perustuneita vahingonkorvauksia hakea myös Valtio-
konttorista. Valtiokonttoria eivät sido sopimuksessa sovitut korvaussummat. Päätökset perustuvat rikosvahinkolakiin ja vakiintuneeseen korvauskäytäntöön.

Itse sovitteluistunnoissa ei yleensä ole asianajajia tai muita lakimiehiä paikalla, mutta voit pyytää tukihenkilön mukaasi sovittelutapaamiseen. Maksuttomia tehtävään koulutettuja tukihenkilöitä voi kysyä Rikosuhripäivystyksestä. Siitä on sovittava vielä erikseen sovittelutoimiston kanssa. Tukipalveluissa sinua voidaan tukea niin sovitteluun valmistautumisessa kuin itse sovittelutapaamisessa. Sovittelu ja uhrien tukipalvelut eivät ole toisiaan pois sulkevia – päinvastoin ne ovat rinnakkaisia palveluja, jotka voivat auttaa sinua selviytymään rikoskokemuksesta.

Väkivaltarikoksen psyykkisiä ja sosiaalisia seurauksia

Rikoksen kaikkiin seurauksiin ei voi varautua etukäteen.

Rikos on yleensä aina yllätys, eikä sen kaikkiin seurauksiin voi varautua etukäteen. Fyysisten ja taloudellisten vahinkojen lisäksi väkivallan uhri kokee usein myös psyykkisiä ja sosiaalisia seurauksia. Rikokseen reagoiminen on normaalia. Ihmisen oma historia, elämäntilanne, voimavarat sekä tapa käsitellä tapahtunutta vaikuttavat reagoititapaan. Voimakkaita tunteita aiheuttaa myös ajatus, mitä olisi voinut tapahtua.

Joillekin ihmisille rikoskokemus aiheuttaa pientä harmia, toisille se on hyvin järkyttävä traumaattiseen kriisiin johtava kokemus. Turvattomuuden, pelon ja ahdistuksen tunteet ovat tavallisia. Ihminen joutuu yllättäen tilanteeseen, jonka hän ei uskonut tapahtuvan itselleen. Rikoskokemus voi tuntua epätodelliselta ja painajaismaiselta. Ahdistus vie kohtuuttomasti tilaa mielessä, aiheuttaen tuskaa ja arvottomuuden tunnetta. Uhri saattaa pelätä rikoksen tekijää. Pelko voi liittyä rikoksen toistumiseen tai ajatukseen kostosta. Rikoksenteikijän kohtaaminen voi tuntua ylivoimaiselta. Pelostaan huolimatta uhri joutuu yleensä tapaamaan rikoksenteikijän viimeistään oikeudenkäynnissä.

On tavallista, että uhri kokee syyllisyyttä tapahtuneesta.

Syyllisyys ja häpeä kietoutuvat toisiinsa. On hyvin tavallista, että uhri kokee syyllisyyttä tapahtuneesta ja uskoo itse aiheuttaneensa tai mahdollistaneensa rikoksen. Tavallisia ajatuksia voivat olla: ”Jos en olisi ärsyttänyt häntä...” ja ”Jos en olisi mennyt sinne...”. Syyllisyyden tunne voi johtua siitä, että uhrilla on tarve saada tulevat tapahtumat nopeasti hallintaansa ja löytää selitystä tapahtuneelle ja sitä kautta saavuttaa takaisin turvallisuudentunne – ”kun vain jatkossa en toimi samalla tavalla, en joudu samanlaiseen tilanteeseen uudelleen”.

Syällisyyden tunteeseen liittyy myös epäily, että ympäristö syölistää. Herkistyneessä tilassa esimerkiksi poliisin tai muiden auttajien kysymykset voidaan kokea syölistävinä. Häpeäntunteet voivat estää uhria kertomasta tilanteestaan kenellekään. Häpeän tunnetta on vaikea itse hallita. Vaikka järjellä tietää, että tapahtunut ei ole omaa syytä, häpeä ei siitä huolimatta aina helpota.

Suojautuakseen näiltä tunteilta uhri saattaa käyttää puolustusmekanismeja. Kokemuksen kieltäminen on yksi esimerkki psyyken tavoista lievittää tuskaa. Ne auttavat tuskallisen todellisuuden kohtaamisessa asteittain, vähentäen uhrin uhan ja vaaran kokemista. Auttajan tehtävä on kärsivällisesti tukea uhria puhumaan ja etenemään selviytymisprosessissaan. On erittäin tärkeää ohjata uhri apuun, jossa hän voi läpikäydä näitä tunteitaan.

Uhrin kyky ajatella ja toimia järkevästi voi heikentyä.

Traumaattisesta kokemuksesta johtuen uhrin kyky ajatella ja toimia järkevästi voi heikentyä, jolloin annetun tiedon ymmärtäminen vaikeutuu. Toimintaohjeet saattavat unohtua tai ne muistetaan väärin.

Käyttäytyminen ei ole aina oman edun mukaista. Esimerkiksi seksuaalisen väkivallan uhri saattaa käydä suihkussa välittömästi, vaikka olisi kuullut, että peseytymistä tulisi välttää ennen lääkärin tutkimusta. Myös rikokseen liittyvät muistikuvat voivat olla sekavia tai uhri ei muista tapahtuneesta juuri mitään. Järkyttävä tapahtuma saattaa lamaannuttaa toimintakyvyn lähes kokonaan. Keskittymiskyky tavallisiin arkisiin tehtäviin voi heikentyä, puhumattakaan vaativista opiskelu- tai työtehtävistä.

Rikoksen uhrilla voi olla myös masennusta, syömishäiriöitä tai itsetuhoista käyttäytymistä. Itsemurha-ajatukset ja -yritykset ovat mahdollisia, kuten myös päihteiden ja lääkkeiden väärinkäyttö. Ajatus tuskan helpottumisesta tulevaisuudessa ei aina tuo lohtua, sillä traumaattisen kokemuksen jälkeen ihmisellä ei välttämättä ole kykyä hahmottaa tulevaisuuttaan.

Uhri voi kokea itsensä voimattomaksi ja ulkopuoliseksi, jolloin normaalit, arkipäivään liittyvät keskustelut eivät jaksaa kiinnostaa. Vihan, aggression, masennuksen ja ahdistuksen tunteet voivat vaihdella ja katkeruus tai kostonhalu saattaa "myrkyttää mielen". Uhrilla voi olla tarve eristäytyä tai puhua tapahtuneesta yhä uudelleen, mikä hämmentää sekä toisinaan myös väsyttää ja kyllästyttää läheisiä.

Läheisten hätä voi ilmetä lämpimästä tuen tarjoamisesta kiusalliseen uteliaisuuteen ja ylihuolehtimiseen. Läheinen voi myös kokea uhrin kohtaamisen vaikeana. Etääntyminen voi joissain tapauksissa tuntua helpommalta ratkaisulta kuin lähellä oleminen.

Psykososiaalinen tuki

Shokkivaiheessa, juuri rikoksen tapahduttua, uhri voi vaikuttaa erittäin rationaaliselta ja pärjäävältä.

Rikosasian selvittämisen lisäksi uhri hyötyy myös psykososiaalisesta tuesta. Uhri voi vaikuttaa päältäpäin tynneltä ja rauhalliselta, vaikka pinnan alla on kaaos. Erityisesti shokkivaiheessa, juuri rikoksen tapahduttua, uhri voi vaikuttaa erittäin rationaaliselta ja pärjäävältä. Ulkopuolisen voi olla vaikea tunnistaa avun tarvetta. Uhri ei välttämättä itsekään tunnista avun tarvettaan. Shokkivaiheessa

uhrin on myös vaikea ymmärtää ja muistaa mitä hänelle on tapahtunut tai mitä hänelle kerrotaan.

On tärkeää, että uhri saa kirjallista tietoa jatkoavusta sekä apua niiden hakemiseen. Auttajan näkemys rikoksen vakavuudesta tai uhrin voinnista ei saa vaikuttaa avun tarjoamiseen. Väkivallan uhrin on annettava itse määritellä avuntarpeensa laatu, määrä ja ajankohta. Uhri joutuu käsittelemään rikoskokeustaan yleensä vähintään vuoden, sen ajan jonka rikosprosessi useimmiten vähimmillään kestää.

On tärkeää ymmärtää, että kynnyks avun hakemiselle voi olla korkea väkivaltaa kokeneelle. Uhrille on hyvä antaa rohkaisevaa palautetta väkivallasta kertomisesta. Itse väkivaltaa ei pidä hyväksyä, mutta auttajan tulee mahdollisimman pitkälle toimia autettavan ehdoilla. Rikoksen uhriksi joutunut tekee joskus sellaisia elämänvalintoja, jotka auttajan mielestä eivät ehkä ole hänen etunsa mukaisia. Esimerkiksi parisuhteessa väkivallan kohteeksi joutunut ei aina jätä väkivaltaista kumppaniaan. Auttajan tulee hyväksyä ja ymmärtää, että uhri tekee omat ratkaisunsa omasta näkökulmastaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Ensimmäisellä kontaktilla on suuri vaikutus siihen, miten uhri suhtautuu jatkossa kokemaansa ja alkaa puhua siitä.

On tärkeää keskustella väkivallasta ja huolehtia, että uhri kokee tulevansa kuulluksi ja uskotuksi. Ensimmäisellä kontaktilla on suuri vaikutus siihen, miten uhri suhtautuu jatkossa kokemaansa ja alkaa puhua siitä. Jos uhria syyllistetään, hänen kokemustaan vähätellään, hänen kertomustaan ei uskota tai, jos uhri kokee auttajansa taholta arvostelua tai moralisointia valintojensa suhteen, hän saattaa sulkeutua ja luopua avun hakemisesta kokonaan.

Tämä ei merkitse sitä, ettei auttaja voisi keskustella uhrin kanssa hänen valintoistaan ja varmistaa, että uhri on tietoinen niiden mahdollisista epäedullisista vaikutuksista. Keskustelun luottamuksellinen sävy on ratkaiseva. Uhrilla tulee aina olla oikeus hienotunteiseen kohteluun riippumatta hänen käytöksestään.

Pelkoa ei voi selittää pois järkisyillä.

Auttajalla tulisi olla rohkeutta puhua rikoksen aiheuttamista tunteista. Pelossa eläminen kuluttaa uhrin voimavaroja, eikä sitä voi sivuuttaa uhrin kanssa käytävissä keskusteluissa. Sen kieltäminen

tai vähätteleminen mitätöi uhrin kokemuksen. Pelkoa ei voi selittää pois järkisyillä. On hyvä kertoa realiteeteista, mutta esimerkiksi yleistäminen rikoksen tekijän koston harvinaisuudesta ei lohduta uhria – onhan myös harvinaista joutua rikoksen uhriksi. Pelosta puhuminen lievittää ahdistusta ja auttaa hallitsemaan sitä.

Uhria painostamatta on tärkeää kertoa uhrille, että kysymyksessä on rikos ja hänen etunsa mukaista olisi tehdä rikosilmoitus. Mitä nopeammin poliisi saa tiedon, sitä helpommin rikos on selvitettävissä ja uhrin turvallisuus jatkossa varmistettavissa. Uhri saattaa järkytyksen ja pelon vuoksi olla vastahakoinen kertomaan tilanteestaan kenellekään. Jos hänet ohjataan kriisiapuun tai muihin rikosuhripalveluihin, hän saattaa rauhoituttuaan ja rikosprosessista sekä tukipalveluista tietoa saatuaan, motivoitua myös rikosilmoituksen tekoon.

Rikosuhripäivystyksen palvelut

RIKU auttaa rikoksen uhreja tai läheisiä toimimaan oikeuksiensa mukaisesti ja tukee selviytymistä rikosprosessissa.

Rikosuhripäivystys (RIKU) tarjoaa käytännön neuvoja ja henkistä tukea rikoksen tai rikosyrityksen kohteeksi joutuneille, heidän läheisilleen ja rikosasiassa todistaville. RIKU auttaa rikoksen uhreja tai läheisiä toimimaan oikeuksiensa mukaisesti ja tukee selviytymistä rikosprosessissa. RIKUssa osataan neuvoa laajasti rikosprosessiin liittyvistä asioista, kuten

poliisin kanssa asioimisesta, lainopillisen avustajan hankkimisesta, vahingonkorvauksista ja niiden hakemisesta, oikeudenkäynnistä ja sen kuluista. Rikosuhripäivystyksen tehtävä on varmistaa, että asiakkaan oikeusturva toteutuu ja hän saa tukea henkiseen selviytymiseensä.

RIKUn toiminta perustuu ammatillisesti ohjattuun vapaaehtoistyöhön. Palveluja tuotetaan valtakunnallisina puhelin- ja verkkoauttamispalveluina sekä henkilökohtaisina palveluina 31 palvelupisteessä ympäri Suomea. Palvelut ovat maksuttomia.

RIKUn palveluita ovat:

- **Rikosuhripäivystys 116 006** tarjoaa keskusteluapua, tukea sekä käytännön neuvoja rikokseen liittyvissä asioissa. Päivystäjät kuuntelevat, keskustelevat ja ohjaavat tarvittaessa eteenpäin auttaviin tahoihin. Puhelimeen voi soittaa nimettömänä ja maksuttomasti.
- **Juristin puhelinneuvonta 0800 161 177** tarjoaa mahdollisuuden tarkistaa rikosasioihin perehtyneeltä juristilta lainmukaisia oikeuksia ja saada näihin asioihin liittyvää ohjausta. Puhelimeen voi soittaa nimettömänä ja maksuttomasti.
- **RIKUchat** on RIKUn verkkosivulla oleva palvelu, josta saa keskusteluapua, tukea sekä käytännön neuvoja rikokseen liittyvissä asioissa. Palvelussa voi toimia nimettömänä.

- **Palvelupisteistä** voi kysyä henkilökohtaista maksutonta tukihenkilöä avuksi ja tueksi koko rikosprosessin ajaksi. Tukihenkilöinä toimivat ammatillisesti ohjatut, tehtävään valitut ja koulutetut vapaaehtoistyöntekijät tai RIKUn ammattilaiset. Tukihenkilö kulkee asiakkaan rinnalla rikosprosessissa ja auttaa pitämään lankoja käsissä kaikissa vaiheissa. Hän kertoo ajantasaisesti mitä asioita kulloinkin on hoidettava, missä järjestyksessä ja mihin voi missäkin asiassa ottaa yhteyttä. Tukihenkilö voi tulla mukaan esimerkiksi

Tukihenkilö kulkee asiakkaan rinnalla rikosprosessissa ja auttaa pitämään lankoja käsissä kaikissa vaiheissa.

poliisikuulusteluun, oikeudenkäyntiavustajan tapaamiseen ja oikeudenkäyntiin. Häneltä saa tietoa, miten oikeudenkäyntiin tulee valmistautua tai mitä siellä tapahtuu. Tukihenkilöt auttavat myös lähestymiskiellon ja vahingonkorvausten hakemisessa. Häntä voi tavata säännöllisesti ja keskustella luottamuksellisesti myös rikosasian herättämistä tunteista.

Tarkemmat palveluajat ja yhteystiedot löydät verkkosivuilta riku.fi

Hyödyllisiä linkkejä oikeudellisissa kysymyksissä

Poliisilaitokset: poliisi.fi

Syyttäjälaitos: syyttajalaitos.fi

Tuomioistuimet: oikeus.fi/tuomioistuimet

Ulosottovirastot: oikeus.fi/ulosotto

Oikeusaputoimistot: oikeus.fi/oikeusapu

Valtiokonttori: valtiokonttori.fi

Rikosuhripäivystys: riku.fi

Yksityisiä asianajajia: asianajajaliitto.fi

Eduskunnan oikeusasiamies: oikeusasiamies.fi

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu: thl.fi

Oikeudellista neuvontaa seksuaalirikosten uhreille: tukinainen.fi

Turvallisen vanhuuden puolesta

– oikeudellista ohjausta ja neuvontaa ikäihmisille: suvantory.fi

Sanastoa

Asianomistaja Henkilö tai taho, jota on rikoksella loukattu. Rikoksen uhri.

Avustaja Oikeudenkäyntiavustaja, joka on asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai muu oikeudenkäyntiavustajan luvan saanut lakimies. Avustaja huolehtii asiakkaansa eli päämiehensä oikeusturvan toteutumisesta ja voi käyttää puhevaltaa päämiehensä puolesta silloin kun osapuolia ei itseään velvoiteta vastaamaan kysymyksiin.

Esitutkinta Poliisi on tavallisin esitutkintaviranomainen, joka suorittaa esitutkinnan rikosasiassa. Tutkinnassa selvitetään tapahtunut ja sen osapuolet sekä rikoksesta aiheutuneet vahingot.

Esitutkintapöytäkirja Tutkinnan päätteeksi poliisi kokoaa kertyneen materiaalin esitutkintapöytäkirjaksi toimitettavaksi syyttäjälle syyteharkintaan.

Esitutkinnan rajoittaminen Poliisin suorittamaa esitutkintaa voidaan rajoittaa esimerkiksi, jos syyttäjä joka tapauksessa ei tulisi nostamaan syytettä esimerkiksi silloin, kun rikos katsotaan suhteellisen vähäiseksi tai rikoksesta tai sen tekijästä ei ole riittävästi näyttöä. Rikoksen vähäisyyttä ei arvioida suhteessa rikoksen uhriin. Sitä arvioidaan suhteessa siihen, millaiset kustannukset asian tutkimisesta ja sen mahdollisesta oikeuskäsittelystä tulisi yhteiskunnalle - suhteutettuna asian laatuun ja mahdolliseen rangaistukseen.

Haaste Kutsu oikeudenkäyntiin tai kehotus vastata haastehakemukseen.

Haastehakemus Asiakirja, jolla oikeudenkäynti käynnistetään. Haastehakemuksessa ilmoitetaan muun muassa vaatimukset ja niiden perusteet sekä keneen vaatimukset kohdistetaan. Syyttäjän ajamissa asioissa syyttäjä laatii haastehakemuksen. Muussa tapauksessa rikoksen uhri tai hänen oikeudenkäyntiavustajansa laatii sen.

Haastemies Käräjäoikeuden palveluksessa toimiva virkamies, joka tarvittaessa toimittaa haasteen vastaanottajalle.

Hovioikeus Muutoksenhakutuomioistuin, johon voidaan valittaa käräjäoikeuden ratkaisuista, mikäli hovioikeus antaa valitusluvan.

Kirjallinen menettely Vaihtoehtoinen menettely rikosasian oikeuskäsittelyn suulliselle menettelylle. Asia ratkaistaan tuomioistuimen kansliassa, ilman osapuolten läsnäoloa.

Korkein oikeus Hovioikeuden ratkaisuun voivat osapuolet vielä hakea muutosta korkeimmasta oikeudesta, mikäli korkein oikeus antaa valitusluvan. Korkein oikeus on niin sanottu ennakkopäätöstuomioistuin. Korkeimman oikeuden tuomiosta ei voi valittaa.

Kuulustelupöytäkirja Dokumentti, joka tehdään kuulustelusta ja jonka allekirjoittavat kuulusteltava, kuulustelija ja mahdollinen kuulustelutodistaja.

Käräjäoikeuden puheenjohtaja Lainoppinut käräjäoikeuden tuomari.

Käräjäoikeus Käräjäoikeudessa käsitellään rikos-, riita- ja hakemusasioita. Se on tuomioistuimen alin oikeusaste.

Lautamies Maallikkotuomari käräjäoikeudessa. Heillä on sama valta kuin ammattituomarilla tuomiota päätettäessä.

Lähestymiskielto Voidaan määrätä, jos henkilö kokee itsensä toisen uhkamaksi tai häiritsemäksi. Lähestymiskieltoon määrätty ei saa asiattomin tavoin ottaa yhteyttä kiellolla suojattuun henkilöön.

Mielentilatutkimus Mielentilatutkimuksen perusteella tutkitaan, onko syytetty voinut ymmärtää tekonsa seurauksen, eli oliko hän kokonaan tai osittain syintakeinen rikoksen tekohetkellä. Tutkimus suoritetaan psykiatrisessa sairaalassa ja sen tekeminen saattaa kestää useita kuukausia. Oikeudenkäynti keskeytetään tutkimuksen ajaksi.

Oikeudenkäyntiavustaja Asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai muu oikeudenkäyntiavustajan luvan saanut lakimies, joka huolehtii asiakkaansa eli päämiehensä oikeusturvan toteutumisesta ja voi käyttää puhevaltaa päämiehensä puolesta silloin kun osapuolia ei itseään velvoiteta vastaamaan kysymyksiin.

Rangaistusmääräysmenettely Poliisi voi antaa kirjallisessa menettelyssä vähäisestä ja selvästä rikosasiasta sakkorangaistuksen, jonka syyttäjä vahvistaa.

Rikosilmoitus Ilmoitus, joka rikoksen uhri tai joku muu tekee poliisille tietoonsa tulleesta rikoksesta.

Sovittelu Vaihtoehtoinen tai rinnakkainen tapa käsitellä rikosasiaa. Sovittelussa rikosasian osapuolet kohtaavat toisensa ja tapahtunut rikos seurauksineen käsitellään sovittelijoiden johdolla. Neuvottelun tavoitteena on saada molempia osapuolia tyydyttävä sopimus.

Suullinen menettely Tavallisin väkivaltarikosten käsittelytapa oikeudessa, joissa osapuolia kuullaan henkilökohtaisesti. Yleinen nimitys on suullinen pääkäsittely.

Syyntakeinen Mikäli rikoksen tekohetkellä 15 vuotta täyttänyt rikoksen tekijä kykenee ymmärtämään tekonsa merkityksen ja sen seuraukset, hän on syyntakainen ja siten häntä voidaan rangaista tehdystä rikoksesta. Mikäli hän on alle 15-vuotias tai muutoin kykenemätön ymmärtämään tekonsa merkitystä ja seurauksia, hän on syyntakeeton, jolloin häntä ei voida rangaista tehdystä rikoksesta. Jos hänet todetaan osittain syyntakeettomaksi, rangaistus voi olla lievempi kuin muutoin.

Syyteharkinta Syyttäjä arvioi rikoksesta epäillyn henkilön ja teon osalta sen, onko kyseessä rikos ja onko siitä syyttämiseksi riittävästi näyttöä eli todisteita. Syyte on nostettava, kun on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi.

Syyttäjä Valtion viranomainen, jonka tehtävänä on huolehtia siitä, että rikoksesta seuraa lain tarkoittama rangaistus.

Syyttämättäjättämispäätös Jos esimerkiksi näyttöä ei ole riittävästi tai rikos on vähäinen tai se on esimerkiksi lain mukaan vanhentunut, syyttäjä tekee päätöksen syyttämättä jättämisestä ja rikosasian käsittely päättyy. Rikoksen uhrilla on niin sanottu toissijainen syyteoikeus, jolloin hän voi nostaa syytteen rikoksesta epäiltyä vastaan.

Todistaja Hän on nähnyt tai tietää jotain rikokseen liittyvää. Häntä voidaan kuulla esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä. Todistajalla on velvoite kertoa totuudenmukaisesti kaikki, mitä hän tapahtuneesta tietää.

Tukihenkilö Asianomistajalla voi olla tukihenkilö, joka auttaa ja tukee häntä läpi koko rikosprosessin. Tehtävään koulutettuja, maksuttomia tukihenkilöitä voi kysyä Rikosuhripäivystyksestä

Tutkija Tutkijaksi kutsutaan poliisia, joka tutkii rikosasiaa.

Vastaaja Rikoksesta epäillystä tulee syytetty eli vastaaja silloin, kun syyttäjä on esitutkinnan pohjalta päättänyt nostaa syytteen. Syytettyä kutsutaan oikeudessa vastaajaksi.

Lähteet

Verkkolähteet

(heinäkuussa 2018)

oikeus.fi

vksv.fi

poliisi.fi

thl.fi

valtiokonttori.fi

finlex.fi

Kirjalliset lähteet

Åberg, Leena-Kaisa (toim.). Rikoksen uhrin käsikirja. PS-kustannus. Juva 2017.

Rikoksen uhriksi voi joutua kuka tahansa. On tavallista, että rikoksen uhrit tai heitä kohtaavat auttajatahot eivät aina tiedä kuinka rikosasia etenee tai mitkä ovat uhrin oikeudet rikosprosessissa. Väärinkäsitykset ja tietämättömyys voivat johtaa merkittäviin oikeudenmenetyksiin. Tämä opas avaa käytännönläheisesti rikosprosessin kokonaisuutta ja uhrin oikeusturvan kannalta tärkeitä asioita.

Opas käsittelee uhrin näkökulmasta rikosilmoituksen tekemistä, poliisin suorittamaa esitutkintaa, syyttäjän syyteharkintaa, sovittelua, käräjäoikeuden toimenpiteitä, varsinaista tuomioistuinkäsittelyä, muutoksenhakua ja lähestymiskiellon hakemista. Lisäksi se valottaa uhrin oikeutta vahingonkorvauksiin ja mahdollisuutta lainopilliseen apuun rikosasiassa. Oppaasta löytyy myös keskeisten auttajatahojen yhteystietoja oikeudellisissa kysymyksissä. Opas on suunnattu väkivaltarikosten uhreille, uhrien läheisille ja uhreja kohtaaville auttajille.